

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА ОБЛАСТ ЯМБОЛ

УТВЪРДИЛ:

ГЕОРГИ ЧАЛЪКОВ
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА
ОБЛАСТ ЯМБОЛ

СЪГЛАСУВАЛ:

КРАСИМИР СТОИЛОВ
НАЧАЛНИК НА РУО ЯМБОЛ

**ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА
ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО
РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И
УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ
(2017 - 2018)**

Ямбол, април 2017 г.

Съдържание

I. ВЪВЕДЕНИЕ	3
1. Нормативни основания за разработване на стратегията	3
2. Работна група	3
3. Нормативна рамка	4
3.1. Обща подкрепа за личностно развитие	4
3.2. Допълнителна подкрепа за личностно развитие	6
4. Методология	7
4.1. Цели и обхват	7
4.2. Методи за проучване и анализ	7
II. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ	8
5. Състояние и предизвикателства	8
5.1. Демографска характеристика и тенденции	8
5.2. Общи данни и характеристика на институциите в системата на предучилищното и училищното образование на територията на област Ямбол	9
5.2.1. Детски градини	9
5.2.1.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата	11
5.2.1.2. Характеристика на осигурената допълнителна подкрепа за личностно развитие /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби/	12
5.2.2. Училища	14
5.2.2.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците	16
5.2.2.2. Осигурена допълнителна подкрепа /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби/	19
5.2.3. Центрове за подкрепа за личностно развитие	23
5.2.4. Специализирани обслужващи звена	25
5.3. Предизвикателства	25
6. Социални услуги в подкрепа на децата и семействата	28
SWOT АНАЛИЗ	32
ИЗВОДИ	34
III. СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ	36
7. Визия	36
8. Обхват на стратегията	36
9. Общи условия	37
10. Цели, мерки и дейности	45
10.1. Обща цел и стратегически цели	45
10.2. Мерки и дейности за постигане на целите	45
IV. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ	49
11. Система за мониторинг и оценка	49
12. Комуникационна програма	49

Използвани съкращения (абривиатури)

АСП	Агенция за социално подпомагане
АХУ	Агенция за хора с увреждания
ДАЗД	Държавната агенция за закрила на детето
ДБТ	Дирекция Бюро по труда
ДГ	Детска градина
ДДЛРГ	Дом за деца лишени от родителски грижи
ДМСГД	Дом за медико-социални грижи за деца
ДОС	Държавен образователен стандарт
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане”
ДЦДМУ	Дневен център за деца и младежи с увреждания
ДЦДМУИ	Дневен център за деца и младежи с умствена изостаналост
ДЦДУ	Дневен център за деца с увреждания
ЗЖ	Защитено жилище
ЗПУО	Закон за предучилищното и училищното образование
КСУДС	Комплекс за социални услуги за деца и семейства
МВР	Министерство на вътрешните работи
МКБППМН	Местна комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
МОН	Министерство на образованието и науката
НАОП	Народна астрономическа обсерватория и планетариум
НПО	Неправителствена организация
НП	Национална програма
НСИ	Национален статистически институт
НУ	Начално училище
ОЗД	Отдел “Закрила на детето”
ОДК	Общински детски комплекс
ОП РЧР	Оперативна програма Развитие на човешките ресурси
ОП НОИР	Оперативна програма Наука и образование за интелигентен растеж
ОУ	Основно училище
ОЦИИД	Общински център за изкуство и извънучилищна дейност
РДСП	Регионална дирекция за социално подпомагане
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РУО	Регионално управление на образованието
РПУ	Районно полицейско управление
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
СОП	Специални образователни потребности
ТСБ	Териториално статистическо бюро
ЦКО	Център за кариерно ориентиране
ЦНСТ	Център за настаняване от семеен тип
ЦНСТДМБУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания
ЦНСТДМУ	Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания
ЦОП	Център за обществена подкрепа
ЦПЛР	Център за подкрепа за личностно развитие
ЦСРИ	Център за социална рехабилитация и интеграция
ЦСОП	Център за специална образователна подкрепа

1. Нормативни основания за разработване на стратегията

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол /2017-2018 г./ е разработена въз основа на анализ на потребностите от подкрепа във всяка община на територията на областта. Основава се на действащото законодателство в образователната система, както и на националните стратегически документи, визиращи насоките за осъществяване на приоритетни политики в областта на приобщаващото образование и личностното развитие на децата и учениците:

- Закон за предучилищното и училищно образование;
- Закон за закрила на детето;
- Наредба за приобщаващото образование;
- Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020);
- Националната стратегия за учене през целия живот (2014 – 2020);
- Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (2015-2020);
- Стратегия за намаляване дела на преждевременно напусналите образователната система (2013 - 2020);
- Национална стратегия за младежта (2012 – 2020);
- Областна стратегия за развитие на област Ямбол;
- Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област Ямбол;
- Общински планове за развитие.

Многообразието на образователните потребности на децата и учениците изисква адекватен отговор на различието и индивидуалните особености и осъзнаване на необходимостта от приобщаващи политики за преодоляване на социалната и образователната изолация. Ключова политика, свързана с осъществяването на мащабни промени и интервенции в образованието и преосмисляне на традиционните образователни модели, е приобщаващото образование - процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете и ученик и на разнообразието от потребности чрез активиране и включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие във всички аспекти на живота на общността.

Анализът допринася за установяване на реалните потребности от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците на територията на област Ямбол и възможностите за тяхното предоставяне в институциите в системата на предучилищното и училищното образование.

2. Работна група

Със заповед на кмета на всяка община на територията на област Ямбол бяха сформирани общински работни групи за изготвяне на анализ на потребностите от подкрепа за децата и учениците, които включват представители на общински администрации, детски градини, училища, Центрове за подкрепа за личностно развитие, Дирекция „Социално подпомагане”, Центрове за обществена подкрепа, Местни комисии за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, представители на местни активни групи от етническите малцинства, местни неправителствени и партньорски организации и др.

За разработване на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол /2017-2018 г./ със заповед № РД 01-00100/13.12.2016 г. на областния управител на област Ямбол беше определена работна група, включваща представители на областна администрация, общински администрации, Регионално управление на образованието – Ямбол /РУО/, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование /РЦПППО/, Регионална здравна инспекция /РЗИ/ и Центрове за подкрепа за личностно развитие /ЦПЛР/.

Въз основа на представената в общинските анализи информация са идентифицирани факторите, влияещи върху състоянието на образователната система, потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в детски градини и училища и възможностите за осъществяване на планираните действия.

3. Нормативна рамка

Съгласно чл. 176 от ЗПУО на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя **обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие**, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им. Прилага се в съответствие с индивидуалните им образователни потребности. За реализирането ѝ в детските градини и училищата се осигуряват необходимите специалисти: психолог или педагогически съветник, логопед, социален работник, ресурсен учител, рехабилитатор на слуха и говора, учител на ученици с нарушено зрение и други, както и кинезитерапевти и/или рехабилитатори, арттерапевти и други специалисти, в зависимост от оценката на индивидуалните потребности, извършена от екип за подкрепа за личностно развитие на детето или ученика.

3.1.Обща подкрепа за личностно развитие

Съгласно чл. 178, ал. 1 от ЗПУО и разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование общата подкрепа за личностно развитие включва следните компоненти.

1.Екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти.

Осигурява се в детските градини и училищата. Включва обсъждане на информация и проблеми и обмяна на добри практики при работата с едни и същи деца и ученици.

2. Допълнително обучение по учебни предмети.

Осигурява се в училищата за целите на превенцията на обучителните затруднения с акцент върху обучението по български език, включително ограмотяване на ученици, за които българският език не е майчин.

3. Допълнителни модули за деца, които не владеят български език.

Осигуряват се в детските градини за деца, които не владеят български език.

4. Допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове.

Осигуряват се в училищата за ученици, които срещат затруднения в обучението, въз основа на информацията от входните равнища по учебни предмети, индивидуалния напредък и наблюдение на развитието им.

5. Консултации по учебни предмети.

Осигуряват се в училищата на ученици с цел превенция на обучителните затруднения.

6. Кариерно ориентиране на учениците.

Осигурява се в училищата. Включва дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване с оглед подпомагане на учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда.

7. Занимания по интереси.

Осигуряват се в училищата, детските градини и ЦПЛР. Организирано се за развитие на способностите и компетентностите на децата и учениците, за изява на дарбите им в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското и здравното образование, както и за придобиване на умения за лидерство.

8. Библиотечно-информационно обслужване.

Осигурява се в училищата чрез училищна библиотека и гарантира свободен достъп до информация на учениците от различни документални източници в библиотечния фонд и в глобалната мрежа с цел изграждане на навици за четене и компетентности за търсене и ползване на информация.

9. Грижа за здравето.

Осигурява се в детските градини и училищата въз основа на информация от родителя, представителя на детето или лицето, полагащо грижи за него, за здравословното състояние, проведени медицински изследвания и консултации и при взаимодействие с медицинския специалист в здравния кабинет. Гарантира достъпа на децата и учениците до медицинско обслужване и програми за здравно образование и здравословен начин на живот.

10. Осигуряване на общежитие.

Осигурява се от училища и ЦПЛР.

11. Поощряване с морални и материални награди.

Децата и учениците се поощряват с морални и с материални награди за високи постижения в образователната дейност, в заниманията по интереси и за приноса им към развитието на училищната общност, както следва:

- министърът на образованието и науката може да учредява национални награди;
- началникът на регионалното управление на образованието може да учредяват регионални награди;
- кметът на общината със заповед може да учредява общински награди;
- директорът на институцията след решение на педагогическия съвет със заповед може да учредява награди за децата и учениците, определяни с правилника за дейността на съответната институция.

12. Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение.

Видовете и съдържанието на дейностите по превенция на тормоза и насилието са подчинени на обща училищна политика, разработват се самостоятелно от училищната общност и може да включват:

- изготвяне съвместно с учениците на правила за поведението им в паралелката;
- разглеждане на теми от глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование в часа на класа, в заниманията по интереси и във факултативните часове;
- партньорство с родителите;
- дейности за развитие на компетентностите на всички членове на училищната общност.

Видовете и съдържанието на дейностите по мотивация и преодоляване на проблемното поведение се определят от детската градина и от училището и може да включват:

- обсъждане между ученика и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем и получаване на подкрепа за разрешаването му;
- използване на посредник при разрешаване на конфликт в училище;
- консултиране на детето или ученика с психолог или с педагогически съветник;
- създаване на условия за включване на ученика в група за повишаване на социалните умения за общуване и решаване на конфликти;
- насочване на детето и ученика към занимания, съобразени с неговите потребности;
- индивидуална подкрепа за ученика от личност, която той уважава (наставничество);
- участие на ученика в дейности в полза на паралелката или училището;
- други дейности, определени с правилника за дейността на институцията.

13. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения.

В детските градини се извършва ранно оценяване на децата от 3 години до 3 години и 6 месеца при постъпването им. Включва: оценка на развитието и на риска от обучителни затруднения; определяне на необходимост от допълнителни модули за децата, които не владеят български език; определяне на необходимост от извършване на оценка и предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие.

В училищата се осъществява превенция на обучителните затруднения, свързана с осигуряване на допълнително обучение и консултации по учебни предмети и логопедична работа.

14. Логопедична работа.

Осигурява се в детските градини, училищата и ЦПЛР. Осъществява се от логопеди и включва:

- превенция на комуникативните нарушения и на обучителните трудности;
- диагностика на комуникативните нарушения;
- корекционно-терапевтична дейност при установени комуникативни нарушения.

3.2. Допълнителна подкрепа за личностно развитие

Съгласно чл. 187, ал. 1 от ЗПУО допълнителната подкрепа за личностно развитие включва:

1. работа с дете и ученик по конкретен случай;
2. психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения, рехабилитация при физически увреждания;

3. осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания;
5. ресурсно подпомагане.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя на следните деца и ученици.

1. Деца и ученици със специални образователни потребности.

Съгласно §1, т. 27 от Допълнителни разпоредби на ЗПУО „Специални образователни потребности“ на дете и ученик са образователните потребности, които може да възникнат при сензорни увреждания, физически увреждания, множество увреждания, интелектуални затруднения, езиково-говорни нарушения, специфични нарушения на способността за учене, разстройства от аутистичния спектър, емоционални и поведенчески разстройства.

2. Деца и ученици в риск.

Съгласно §1, т. 6 от Допълнителни разпоредби на ЗПУО „Дете или ученик в риск“ е дете или ученик:

- а) без родителска грижа или чиито родители са починали, неизвестни, лишени са от родителски права или родителските им права са ограничени;
- б) жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание във или извън семейството му;
- в) в опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, морално, интелектуално и социално развитие.

3. Деца и ученици с изявени дарби.

Съгласно §1, т. 7 от Допълнителни разпоредби на ЗПУО „Дете или ученик с изявени дарби“ е дете или ученик с трайни способности и постижения в областта на науката, изкуството или спорта, надвишаващи постиженията на неговите връстници.

4. Деца и ученици с хронични заболявания.

Съгласно §1, т. 29 от Допълнителни разпоредби на ЗПУО „Ученик с хронични заболявания“ е ученик със среднотежки, компенсирани и реконвалесцентни форми на съответното хронично заболяване.

Съгласно чл. 188 от ЗПУО допълнителната подкрепа се предоставя въз основа на оценка на индивидуалните потребности, която се извършва от екип за подкрепа за личностно развитие в детската градина или училището. Екипът се създава със заповед на директора за определено дете/ученик и включва учители, психолог/педагогически съветник и логопед. Могат да се включат и други специалисти, както и представители на органите за закрила на детето и на органите за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. Екипът изпълнява функции в съответствие с чл. 189 от ЗПУО и ДОС за приобщаващото образование.

Това изисква:

- повишаване капацитета на учителите по отношение на работата с деца и ученици от посочените категории;
- осигуряване на необходимите специалисти за работа с тях в зависимост от потребностите им;
- създаване на механизъм за включване на представители от други институции с отношение към образованието /ДСП, Община, МВР, ЦПЈР и др./

Общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставят на децата и учениците по ред и условия, определени с Наредбата за приобщаващото образование. За организиране и координиране на процеса на осигуряването им директорите на детски градини и училища в началото на всяка учебна година със заповед определят координиращ екип. Координиращият екип изпълнява функции в съответствие с чл. 7 от наредбата.

4. Методология

4.1. Цели и обхват.

Анализът на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол е фокусиран върху нуждите от подкрепа, разглеждани в общия контекст на демографската ситуация, социално-икономическите проблеми, общинските политики, насочени към премахване и/или ограничаване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците в живота на общността. Основната цел е:

- да се изведат приоритетните потребности при определяне нуждите от подкрепа за личностното развитие на децата и учениците в детските градини и училищата;
- планиране и осигуряване на обща и допълнителна подкрепа в съответствие с индивидуалните потребности на всяко дете и всеки ученик.

В обхвата на анализа са включени всички институции в системата на предучилищното и училищното образование на територията на област Ямбол, както и институции, осигуряващи услуги, свързани с обучение, възпитание и социализация на деца и ученици /ДГ, училища, ЦПЛР, специализирани обслужващи звена, социални центрове за предоставяне на социални услуги и услуги от резидентен тип/.

4.2. Методи за проучване и анализ

В процеса на изготвяне на анализа са използвани следните методи:

- събиране, систематизиране и обобщаване на статистически данни, събирани текущо и целево от институции на общинско и областно ниво;
- анкетно проучване на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в общински детски градини и училища;
- работни срещи между представители на общинските администрации, директори на образователни институции, МКБППМН, РУО, ДСП, РЗИ, представители на консултативни съвети на общинско ниво, социални партньори, кметове и кметски наместници, представители на местни обществени организации, социални услуги и читалища, други заинтересовани страни - родители, ромски образователни сътрудници, здравни медиатори, представители на Местна активна група по програми РОМЕД и РОМАКТ и др.

Въз основа на предоставената информация са фиксирани проблемите в образователната система, идентифицирани са потребностите на конкретните рискови групи, тенденциите в развитието на дейностите за подкрепа на личностното развитие на територията на областта и възможностите за осъществяване на планираните действия.

II. АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ПОТРЕБНОСТИТЕ ОТ ПОДДРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ

5. Състояние и предизвикателства

5.1. Демографска характеристика и тенденции

Демографската характеристика на общините в област Ямбол следва тенденциите на намаляване броя на населението, характерни за страната, в резултат от продължително въздействие на няколко фактора.

➤ **Намаляване на раждаемостта**

Съгласно данните от НСИ броят на родените деца в периода 2010 г. – 2015 г. е следният:

Раждания в област Ямбол Година	Общо			Живородени			Мъртвородени		
	общо	момчета	момичета	общо	брачни	извънбрачни	общо	брачни	извънбрачни
2010 г.	1353	674	679	1341	468	873	12	2	10
2011 г.	1311	655	656	1303	438	865	8	2	6
2012 г.	1266	660	606	1259	382	877	7	1	6
2013 г.	1283	662	621	1271	392	879	12	3	9
2014 г.	1246	637	609	1236	397	839	10	1	9
2015 г.	1161	582	579	1156	384	772	5	-	5

Видно от представените данни се очертава тенденция към спад на раждаемостта, който се дължи на демографски, икономически и социални фактори. По-висока раждаемост се наблюдава при лица от ромския и турския етнос.

През последните години се наблюдава и промяна в семейния модел с увеличаващо се предпочитание към съжителство без брак.

➤ **Влошаване на възрастовата структура на населението**

Население на територията на област Ямбол към 31.12.2015 г. по възраст, местоживеене и пол:

Данни за област Ямбол 2015 г. Възраст	Общо			В градовете			В селата		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Общ брой	123821	60767	63054	86817	42286	44531	37004	18481	18523
0	1139	576	563	806	395	411	333	181	152
1 - 4	4859	2486	2373	3620	1855	1765	1239	631	608
5 - 9	6098	3111	2987	4554	2300	2254	1544	811	733
10 - 14	5863	3007	2856	4382	2224	2158	1481	783	698
15 - 19	5690	2958	2732	4213	2169	2044	1477	789	688
20 - 24	5554	2929	2625	4087	2141	1946	1467	788	679
25 - 29	6785	3609	3176	5101	2668	2433	1684	941	743
30 - 34	7241	3894	3347	5544	2949	2595	1697	945	752
35 - 39	8024	4223	3801	6249	3241	3008	1775	982	793
40 - 44	8276	4260	4016	6425	3229	3196	1851	1031	820
45 - 49	8178	4163	4015	6210	3087	3123	1968	1076	892
50 - 54	8986	4538	4448	6693	3289	3404	2293	1249	1044
55 - 59	9147	4555	4592	6636	3217	3419	2511	1338	1173
60 - 64	9664	4725	4939	6625	3194	3431	3039	1531	1508
65 - 69	9269	4202	5067	5744	2569	3175	3525	1633	1892
70 - 74	6511	2731	3780	3492	1429	2063	3019	1302	1717
75 - 79	5763	2279	3484	2994	1120	1874	2769	1159	1610
80 - 84	4378	1649	2729	2181	753	1428	2197	896	1301

85 - 89	1908	712	1196	1006	377	629	902	335	567
90 - 94	436	141	295	227	73	154	209	68	141
95 - 99	46	17	29	27	7	20	19	10	9
100 +	6	2	4	1	-	1	5	2	3

За влошаване на възрастовата структура на населението влияние оказват емиграционните процеси, предимно сред младите хора в активна работоспособна и репродуктивна възраст, свързани с липса или ограничени възможности за трудова заетост, продължаване на образованието в други градове или в чужбина и др. Това води до понижаване равнището на бъдещата раждаемост за дълъг период от време и до сериозни икономически и социални последици за развитието на областта.

➤ **Високо ниво на безработица**

Наети лица по трудово и служебно правоотношение в област Ямбол през последните 3 години:

Област Ямбол	Месеци											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
2014 г.	28258	28520	28946	29546	30465	31109	31793	31750	31507	31544	31613	31204
2015 г.	31904	31967	32100	31436	31754	31982	32002	31792	31795	31832	31585	31510
2016 г.	32136	32390	32631	32397	32315	32369	32776	32828	32369	32776	32828	32801

По данни от Териториалното статистическо бюро /ТСБ/, сравнителният анализ през последните три години бележи минимален ръст на увеличаване броя на лицата, наети по трудово и служебно правоотношение в областта. През 2016 г. заетите лица в общественния сектор намаляват с 2.6%, а в частния сектор се увеличават с 2.4%.

Подобряването на икономическия облик и осигуряването на качествено и приобщаващо образование на децата и учениците в образователните институции са основните фактори, които биха повлияли положително на развитието на областта, в противен случай тенденцията към депопулация ще продължи.

5.2. Общи данни и характеристика на институциите в системата на предучилищното и училищното образование на територията на област Ямбол

5.2.1. Детски градини

През учебната 2016/2017 година към месец декември 2016 г. на територията на областта в предучилищно обучение са включени общо 3715 деца на възраст от 2 до 7 години. Разпределението им по общини и детски градини е следното:

Община	Общ брой детски градини	Общ брой деца	Брой деца 2 г.	Брой деца 1 група	Брой деца 2 група	Брой деца група 2-4 год.	Брой деца 5 г.	Брой деца 6 г.	Брой деца 7 г. /отложени от задължително училищно обучение/
Болярово	1 основна	86	0	0	0	47	22	17	0
Елхово	2 основни	362	42	54	50	31	101	84	0
Стралджа	2 основни	382	0	33	66	110	101	72	0
Тунджа	5 основни	538	57	22	20	237	132	70	0
Ямбол	9 основни	2 347	283	514	425	109	505	511	9
Общ брой:	19 основни	3 715	382	623	561	534	861	754	9

На територията на община Болярово функционира ДГ „Здравец“ в гр. Болярово с филиали в с. Воден, с. Шарково и с. Стефан Караджово. Към детската градина в гр. Болярово пътуват деца от селата Мамарчево, Ружица и Вълчи извор. Към филиала в с. Шарково пътуват деца от селата Ситово и Малко Шарково. Към филиала в с. Стефан Караджово пътуват деца от с. Попово.

В община Елхово функционират 2 детски градини: ДГ „Невен“ в гр. Елхово с филиали в с. Гранитово и с. Лесово и ДГ „Надежда“ в гр. Елхово с филиали в с. Бояново и с. Маломирово.

В община Стралджа функционират 2 детски градини: ДГ „Мати Рубенова“ в гр. Стралджа с изнесени групи в с. Зимница и с. Войника и ДГ „Здравец“ в гр. Стралджа с изнесени групи в с. Лозенец и с. Първенец.

В община Тунджа функционират 5 детски градини с 13 допълнителни сгради в няколко населени места:

- ДГ „Дечка Сюлемезова“ в с. Веселиново с допълнителна сграда в с. Чарган;
- ДГ „Изворче“ в с. Кабиле с допълнителни сгради в с. Безмер, с. Дражево и с. Хаджидимитрово;
- ДГ „Щурче“ в с. Кукорево с допълнителни сгради в с. Окоп, с. Козарево и с. Победа;
- ДГ „Звездица“ в с. Скалица с допълнителни сгради в с. Ботево, с. Бояджик и с. Роза;
- ДГ „Кольо Тенев“ в с. Тенево с допълнителни сгради в с. Генерал Инзово, с. Крумово и с. Маломир.

В община Ямбол функционират 9 детски градини, като някои от тях са с повече от 1 сграда за провеждане на обучението на децата:

- ДГ „Радост“ – гр. Ямбол – 1 основна сграда;
- ДГ „Пламъче“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ „Валентина“ – гр. Ямбол – 3 основни сгради;
- ДГ „Свобода“ – гр. Ямбол – 4 основни сгради и 1 филиал;
- ДГ „Щастливо детство“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ „Слънце“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ „Пролет“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ „Червената шапчица“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради;
- ДГ „Биляна“ – гр. Ямбол – 2 основни сгради.

При реализация на програмата за оптимизиране на мрежата от детски градини на територията на общините моделът е съобразен с основния принцип за осигуряване на равен достъп за децата от малките населени места до детска градина. С разбирането, че в детската градина стартира процесът на социализация на децата и приобщаването им към живота на местните общности, се запазиха групи за предучилищно образование в общо 28 населени места.

Съгласно чл. 55 от ЗПУО предучилищното образование полага основите за учене през целия живот, като осигурява физическо, познавателно, езиково, духовно-нравствено, социално, емоционално и творческо развитие на децата, отчитайки значението на играта в процеса на педагогическото взаимодействие. За реализиране на дейностите е осигурен педагогически и непедagogически персонал, както следва:

Община	Педагогически персонал		Непедагогически персонал
	учители	в т.ч. други по чл. 211, ал. 2 от ЗПУО	
Болярово	11	0	11
Елхово	33,5	0	38
Стралджа	30	0	30,5
Тунджа	55,5	0	51,75
Ямбол	180	14	211
Общ брой:	310	14	342,25

Всички детски градини са общински и се финансират от общините. Изпълнявайки своите правомощия и отговорности, общините координират изпълнението на приема и обхвата на децата, подлежащи на задължително образование, поддържането и обновяването на материално-техническата база и съдействат за развитие на способностите и интересите им.

5.2.1.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата

В детските градини в *Община Болярово* обща подкрепа за личностно развитие се осигурява чрез дейности по проект „Децата на Болярово – успешна интеграция в образователната система и подобряване на образователната среда в общината”, финансиран по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж”. Разкрити са шест клуба по интереси, в които са включени 86 деца от всички детски градини.

За усвояването на българския книжовен език учителите в групите провеждат с децата по два допълнителни модула за индивидуална работа по образователно направление „Български език и литература“. Осъществяват се дейности за стимулиране на личностните качества, развитие на социални и творчески умения. Децата се включват в изяви, свързани с образователни, творчески, възпитателни и спортни дейности.

Осигурена е специализирана подкрепа за нуждаещите се деца от логопед и психолог.

В детските градини няма медицински кабинет. За здравето на децата се грижи 1 медицински специалист, който по график посещава детските заведения в общината. Грижа за здравето на децата осигуряват и общопрактикуващите лекари по населени места.

Общата подкрепа, която се осигурява в детските градини на територията на *Община Елхово*, е насочена към превенция и навременно разпознаване на обучителните трудности при децата. За децата, за които българският език не е майчин, са осигурени от учителите допълнителни модули за индивидуална работа по образователно направление „Български език и литература“.

В детските градини няма медицински кабинет. За здравето на децата се грижи 1 медицински специалист, който по определен график посещава детските заведения в общината. Грижа за здравето на децата осигуряват и общопрактикуващите лекари по населени места.

Децата са включени в дейности за стимулиране на личностните качества, социални и творчески умения и изяви, свързани с образователни, творчески, възпитателни и спортни дейности.

Общата подкрепа, която се осигурява в детските градини на територията на *Община Стралджа*, отговаря на нуждата от превенция и навременно разпознаване на обучителните трудности при децата. За децата, невладеещи български език, са осигурени от учителите допълнителни модули за индивидуална работа по образователно направление „Български език и литература“.

В детските градини в гр. Стралджа са обособени здравни кабинети, оборудвани съгласно изискванията на Наредба 3 от 2000г. за здравните кабинети в детските заведения и училищата. С медицински кабинет разполагат и групите в с. Зимница. Кабинетите са оборудвани с компютърни конфигурации и интернет, чрез които се осигуряват различни информационни материали и се водят справки за децата с определени заболявания. За здравето на децата се грижат двама медицински специалисти, които по определен график посещават детските заведения в общината. Грижа за здравето на децата осигуряват и общопрактикуващите лекари по населени места.

По информация на директорите на детски градини на територията на *Община Тунджа*, делът на децата от ромския етнос е 71 %. Голяма част от тях не владеят български език. Осигурени са допълнителни модули за индивидуална работа по образователно направление „Български език и литература“.

Делът на пътуващите деца е около 21 %. За осигуряване на достъпа до образование е осигурен безплатен и безопасен транспорт за всички пътуващи деца.

В 12 детски градини има разкрити здравни кабинети. Грижа за здравето на децата се осигурява от медицински специалисти, които по определен график посещават детските заведения в общината, както и от общопрактикуващите лекари по населени места.

В 5 детски градини в общината се реализират дейности по проект „Заедно – споделена грижа за предучилищно образование, възпитание и подготовка на децата в неравностойно положение в малките населени места от селски тип”, финансиран по ОП НОИР, процедура BG05M2OP001-3.001 „Подкрепа за предучилищното възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“.

Общината изпълнява и проект „Желани пространства - комплексен модел на интегрирани услуги за ранно детско развитие и социално включване в малките населени места“, одобрен за финансиране по процедура „Услуги за ранно детско развитие” на ОП РЧР. Основната цел на проекта е превенция на социалното изключване, намаляване на бедността сред децата и други лица в риск чрез интегрирани инвестиции в ранното детско развитие. За период от 24 месеца по проекта ще бъдат предоставени здравни, социални и образователни услуги в Общностния център за деца и семейства в риск и като мобилна работа на екипите от специалисти: подобряване достъпа до здравеопазване, промоция на здравето чрез подкрепа за осигуряване на здравна детска консултация, дейности по превенция на заболяванията; ранна интервенция на уврежданията; индивидуална педагогическа подкрепа за деца с увреждания; индивидуално консултиране и груповата работа с деца, родители и бъдещи родители; допълнителна педагогическа подготовка за повишаване училищната готовност на децата за равен старт в училище.

В три детски градини в *Община Ямбол* се обучават 341 деца, за които българският език не е майчин, като най-висок е броят им в ДГ „Пролет“ - 332 деца. Във връзка с разпоредбите на чл.11, ал.1 и ал.2 от Наредба № 6/11.08.2016 г. за усвояването на българския книжовен език учителите в групите провеждат с децата по два часа допълнителни модули за индивидуална работа по образователно направление „Български език и литература“.

Във всички детски градини на територията на общината има осигурени здравни кабинети, обзаведени съгласно изискванията на Наредба № 3 от април 2000 г. за здравните кабинети в детските заведения и училищата на Министерство на здравеопазването. За здравето на децата се грижат двама лекари – училищно и детско здравеопазване и медицински специалисти.

Във връзка с превенция на обучителните затруднения при децата от предучилищна възраст в 5 детски градини са обособени логопедични кабинети и е осигурен логопед. В 4 детски градини логопедична работа се осъществява с деца със специални образователни потребности от логопеди на РЦПППО – Ямбол. Детска градина „Червената шапчица“ – гр. Ямбол е пилотна по проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие“ и разполага с логопедичен кабинет, кабинет за психомоторен тренинг и зала за работа с деца с обучителни трудности. Осигурени са специалисти логопед и психолог.

5.2.1.2. Характеристика на осигурената допълнителна подкрепа за личностно развитие /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изяви дарби/

По данни от директорите на детски градини, към месец януари 2017 г. на територията на областта са регистрирани 91 деца със специални образователни потребности и 37 деца с хронични заболявания при следното разпределение по общини:

Община	Общ брой детски градини	Общ брой деца	Брой деца със СОП	Брой деца с хронични заболявания	Брой деца в риск	Брой деца с изяви дарби
Болярово	1 основна	86	1	0	0	0
Елхово	2 основни	362	1	3	0	0
Стралджа	2 основни	382	0	0	0	0
Тунджа	5 основни	538	0	0	0	0
Ямбол	9 основни	2 347	89	34	0	0
Общ брой:	19 основни	3 715	91	37	0	0

Децата с различни видове увреждания имат специфични потребности в обучението си. В съответствие с разпоредбите на ЗПУО е извършена оценка на индивидуалните им потребности и от директорите са определени екипи за подкрепа за личностното им развитие. За всяко дете е изготвен план за подкрепа.

Най-висок е процентът на децата с умствена изостаналост и специфични разстройства на училищните умения. Нараства броят на децата с генерализирани разстройства в развитието и

различни синдроми. Голяма част от децата са със съпътстващи диагнози от езиково-говорни, емоционални и/или поведенчески нарушения.

Работа с дете по конкретен случай към момента не е регистрирана.

Психо-социална рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и рехабилитация при физически увреждания се осигурява за всички регистрирани деца със специални образователни потребности, в зависимост от потребностите им. Липсват специалисти за рехабилитация на слуха и говора и зрителна рехабилитация.

Достъпна архитектурна среда е осигурена в осем детски градини на територията на областта:

- ДГ „Биляна” – гр. Ямбол – стълбищна платформа;
- ДГ „Пламъче” – гр. Ямбол - подходна рампа при входа;
- ДГ „Червената шапчица” – гр. Ямбол – подходна рампа и санитарно-хигиенно помещение;
- ДГ „Мати Рубенова” – гр. Стралджа - подходна рампа и ръкохватки;
- ДГ „Здравец” – гр. Стралджа - подходна рампа и ръкохватки;
- ДГ „Роза” – с. Роза - при входа има възможност за достъп в сградата, изградено е санитарно-хигиенно помещение;
- ДГ „Изворче” – с. Кабиле – монтирана е външна хидравлична платформа;
- ДГ „К. Тенев” – с. Тенево – подходна рампа, парапет за деца с увреждания.

Съгласно разпоредбите на чл. 108 от Наредба за приобщаващото образование достъпът на децата до учебни програми и учебно съдържание е гарантиран чрез адаптиране на информацията съобразно индивидуалните им потребности, осигуряване на терапевтична подкрепа и рехабилитация, консултиране и подкрепа на родителите и учителите за прилагане на техники и стратегии за обучение, за управление на образователния процес и подходящи учебни материали.

Към момента в детските градини не се предоставя обучение по специалните учебни предмети за деца със сензорни увреждания.

Ресурсно подпомагане е осигурено за всички регистрирани деца със специални образователни потребности и се осъществява на територията на детската градина, която посещават.

Броят на специалистите за осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата, назначени на щат в детските градини е недостатъчен:

Община	Ресурсен учител	Логопед	Психолог	Педагогически съветник	Рехабилитатор на слуха и говора	Учител на деца със зрителни нарушения	Други
Болярново	0	0	0	0	0	0	0
Елхово	0	0	0	0	0	0	0
Стралджа	0	0	0	0	0	0	0
Тунджа	0	0	0	0	0	0	0
Ямбол	4	5	4	1	0	0	0
Общ брой:	4	5	4	1	0	0	0

В детски градини, в които няма специалисти, ресурсно подпомагане се осигурява от специалисти на РЦПППО-Ямбол:

Област Ямбол	Ресурсен учител	Логопед	Психолог	Рехабилитатор на слуха и говора	Учител на деца със зрителни нарушения	Други
РЦПППО	8	2	3	0	0	0

5.2.2. Училища

През учебната 2016/2017 година на територията на област Ямбол функционираат 45 училища, в които се обучават общо 14 722 деца и ученици:

- в предучилищно обучение / 5 и 6 г./ - 605 деца;
- ученици от I до XII клас – 14 117 ученици.

Разпределението им по общини, училища и етапи на образование е следното:

Населено място	Наименование	Вид	Вид подготовка	Етап/степен на образование	Общ брой деца/ученици	Брой деца в подготвителна група – 5 и 6г.	Брой ученици в начален етап	Брой ученици в прогимназиален етап	Брой ученици в гимназиален етап
Община Болярово									
Болярово	СУ „Д-р Петър Берон”	общинско	неспециализирано	средно	197	0	74	73	50
Стефан Караджово	ОУ „Стефан Караджа”	общинско	неспециализирано	основно	85	0	44	44	0
ОБЩО:					282	0	118	117	50
Община Елхово									
Елхово	ПГ „Св. Климент Охридски	общинско	неспециализирано	профилирана гимназия	264	0	0	47	217
Елхово	ПГ „Стефан Караджа”	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	295	0	0	0	295
Елхово	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	206	0	128	78	0
Елхово	ОУ „Св. Паисий Хилендарски”	общинско	неспециализирано	основно	446	16	251	179	0
Елхово	ПУИ „Н.Й. Вапцаров”	държавно	специално	помощно	43	0	8	28	7
Гранитово	ОУ „Хаджи Димитър”	общинско	неспециализирано	основно	105	0	56	49	0
Бояново	ОУ „Св. Паисий Хилендарски”	общинско	неспециализирано	основно	54	0	22	32	0
Бояново	ПГМСС „Ернесто Че Гевара”	общинско	неспециализирано	професионална гимназия	109	0	0	0	109
ОБЩО:					1522	16	465	413	628
Община Стралджа									
Стралджа	СУ „П.К. Яворов”	общинско	неспециализирано	средно	558	0	271	211	76
Стралджа	ОУ „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	544	61	264	219	0
Зимница	ОУ „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	173	16	94	63	0
Войника	ОУ „Христо Ботев”	общинско	неспециализирано	основно	73	0	35	38	0
ОБЩО:					1348	77	664	531	76
Община Тунджа									
Ботево	ОУ „Христо Ботев”	общинско	неспециализирано	основно	60	0	33	27	0
Бояджик	ОУ „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	163	16	78	69	0
Веселиново	ОУ „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	253	13	97	143	0
Дражево	ОУ „Св. св. Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	основно	120	0	65	55	0
Кукорево	ОУ „Христо	общинско	неспециализирано	основно	106	0	50	56	0

	Ботев”		рано							
Роза	ОУ „Св. Паисий Хилендарски”	общинско	неспециализирано	основно	88	0	33	55	0	
Скалица	СУ „Св. Паисий Хилендарски”	общинско	неспециализирано	средно	167	0	56	61	50	
Тенево	ОУ „Васил Левски”	общинско	неспециализирано	основно	129	0	62	67	0	
Крумово	НУ „Св. Климент Охридски”	общинско	неспециализирано	основно	25	0	25	0	0	
Завой	НУ „Васил Левски”	общинско	неспециализирано	начално	117	23	94	0	0	
					ОБЩО:	1228	52	593	533	50
Община Ямбол										
Ямбол	НУ „Св.Св.Кирил и Методий”	общинско	неспециализирано	начално	434	25	409	0	0	
Ямбол	НУ „Проф. Петър Нойков”	общинско	неспециализирано	начално	321	21	300	0	0	
Ямбол	ОУ „Йордан Йовков”	общинско	неспециализирано	основно	900	125	501	274	0	
Ямбол	ОУ „Николай Петрини”	общинско	неспециализирано	основно	422	19	221	182	0	
Ямбол	ОУ „Христо Смирненски”	общинско	неспециализирано	основно	171	0	85	86	0	
Ямбол	ОУ „Любен Каравелов”	общинско	неспециализирано	основно	883	12	524	347	0	
Ямбол	ОУ „Димчо Дебелянов”	общинско	неспециализирано	основно	206	88	118	0	0	
Ямбол	ОУ „П.Р. Славейков”	общинско	неспециализирано	основно	603	0	318	285	0	
Ямбол	ОУ „Д-р Петър Берон”	общинско	неспециализирано	основно	1305	145	655	505	0	
Ямбол	СУ Св. Климент Охридски”	общинско	неспециализирано	средно	1009	25	393	396	195	
Ямбол	ПГ „Васил Левски”	общинско	неспециализирано	профилерна гимназия	554	0	0	159	395	
Ямбол	ПМГ „Атанас Радев”	общинско	неспециализирано	профилерна гимназия	643	0	0	272	371	
Ямбол	ПГПЧЕ „Васил Карагъзов”	общинско	неспециализирано	профилерна гимназия	348	0	0	108	240	
Ямбол	СУ „Пиер дьо Куберген”	общинско	специализирано	средно	163	0	0	78	85	
Ямбол	ПГ ЛПЕХТ	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	355	0	0	0	355	
Ямбол	ПГЗ „Христо Ботев”	общинско	неспециализирано	професионална гимназия	298	0	0	0	298	
Ямбол	ПГХТТ	общинско	неспециализирано	професионална гимназия	278	0	0	9	269	
Ямбол	ПТГ „Иван Райнов”	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	337	0	0	40	297	
Ямбол	ПГИ „Г.С.Раковски”	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	481	0	0	47	434	
Ямбол	ПГСГ „Кольо Фичето”	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	255	0	0	0	255	
Ямбол	ПГПСТТ „Н. Вапцаров”	държавно	неспециализирано	професионална гимназия	376	0	0	0	376	
					ОБЩО:	10342	460	3524	2788	3570

Съгласно чл. 75 от ЗПУО училищната подготовка е съвкупност от компетентности – знания, умения и отношения, необходими за успешно преминаване на ученика в следващ клас, етап или степен на образование и свързани с постигане на целите на училищното образование. Според съдържанието си е общообразователна, разширена, профилирана, професионална и допълнителна, а в специализираните училища и специализирана. Придобива се чрез обучение по учебни предмети или модули, както и чрез обучение или дейности в други форми.

За реализиране на дейностите в училищата, свързани с обучението, възпитанието и социализацията, както и с подкрепата за личностно развитие на децата и учениците, е осигурен педагогически и непдагогически персонал, както следва:

Община	Педагогически персонал		Непедагогически персонал
	учители	в т.ч. други по чл. 211, ал. 2 от ЗПУО	
Болярово	30	0	12
Елхово	166,25	7	57
Стралджа	109,5	1	33,75
Тунджа	142,75	3	51,47
Ямбол	745,5	38	221
Общ брой:	1194	49	375,22

5.2.2.1. Характеристика на осигурената обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците

В *Община Болярово* функционират две средищни училища и в тях се обучават ученици от всички населени места от общината. Профилирано и професионално обучение не се осъществява.

В двете училища се работи по проект „Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене, чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности” /Твоят час/. В СУ „Д-р Петър Берон“ – гр. Болярово са обхванати 110 ученици, а в ОУ „Стефан Караджа“ – 51 ученици. В клубове и ателиета по проекта се осъществяват дейности в областта на науката, изкуството и спорта. Ученици, които изостават в обучението или не владеят добре български език, са включени в дейности за преодоляване на обучителните трудности.

През периода 27.07.2016 г. до 27.07.2018 г. Общинско училищно настоятелство реализира проекта „Заедно да учим и творим”, финансиран по ОП НОИР, в който са обхванати всички ученици от двете училища. Разкрити са 9 клуба и 7 ателиета, чрез които се дава възможност на учениците да разкрият своя талант и да осмислят свободното си време. За учениците от втори до пети клас, за които българският език не е майчин, са разкрити групи за допълнително обучение по български език. Предвидено е през периода на изпълнение на проекта в двете училища да работят психолози.

Към *Община Болярово* функционира детски танцов състав, чрез който се дава възможност на децата да развиват своите интереси, способности и талант в самодейното танцово и музикално изкуство.

Разнообразни форми на работа предлагат и читалищните библиотеки.

Футболен спортен клуб „Ботев” в община Болярово предоставя на учениците възможност за активно занимание с футбол.

Приета е общинска Наредба №18 за награждаване на талантливи деца за 24 май и празника на град Болярово – 26 октомври, Димитровден. Средствата са осигурени от общинския бюджет.

По данни от ръководствата на училищата има 12 ученици в риск от социално изключване. Основни причини са липса на постоянен родителски контрол, лоши хигиенни и битови условия, отсъствие на родителите от дома и невъзможност настойниците да оказват контрол.

Отдел „Закрила на детето” към Дирекция „Социално подпомагане” – Болярово работи по общо 28 случая, като от тях: 3 деца са настанени при близки или роднини, 6 деца са с увреждания, 7 деца са жертви на насилие, 4 деца са на непълнолетни майки. Висок е броят на самотните родители /43 родители с 88 деца, между които 7 с увреждания/ и броят на деца от многодетни семейства /39 семейства със 155 деца/.

Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение на учениците се осъществяват с активното участие на Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни. Привлечени са и родителите като партньори. Организирант се училищни и общински инициативи:

- ден на розовата фланелка под надслов „Да спрем тормоза в училище“;
- детски футболни турнири под надслов „Спортът срещу агресията“.
- конкурси за фотоснимка, есе и рисунка под надслов „Красотата и изкуството срещу агресията и насилието“;
- ден на толерантността и др.

Към Местната комисия са определени обществени възпитатели, които оказват помощ на родителите или на лицата, които ги заместват, за корекции в поведението и предотвратяване на противообществени прояви на учениците.

За здравето на децата и учениците се грижи 1 медицински специалист, който посещава училищата и детските заведения в общината по график. Разкрит е здравен кабинет в СУ „Д-р Петър Берон“ – гр. Болярово, обзаведен с медицински мебели и инструменти, осигурени са медикаменти и превързочни материали. Грижа за здравето на децата се осъществява и от общопрактикуващите лекари по населени места.

В училищата на територията на *Община Елхово* за учениците се предоставя обща подкрепа, насочена към осигуряване на физическо, психично и социално благополучие, чрез мотивиращи и развиващи интересите дейности.

Усилията са насочени към превенция и навременно разпознаване на обучителните трудности при децата и учениците и на техните дарби. Водеща е ролята на учителите, които организират преподаването съобразно потребностите им, чрез умело планиране на работата в клас, консултации, часове по интереси, допълнително обучение.

Провеждат се и допълнителни дейности, свързани с превенция на психичното здраве, превенция на насилието и тормоза, училищна политика за позитивна дисциплина, кариерно консултиране, здравна грижа, асистирание и др.

Общата подкрепа, която се осигурява в училищата на територията на *Община Стралджа*, е насочена най-вече към учениците с проблемно поведение, с обучителни трудности и в риск от отпадане от образователната система.

През последните две години в Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН) са регистрирани 37 деца с проблемно поведение, от които 20 са по възпитателни дела. Отдел „Закрила на детето“ познава в достатъчна степен само част от тези деца и не ги разпознава като деца в риск, независимо че представител на отдела взема участие в работата на МКБППМН.

По данни на училищата 32 деца са застрашени от отпадане от училище. Родителите на 75 % от отпадналите ученици се самоопределят като роми. Причините са комплексни: икономически (ниски доходи, лош жизнен стандарт и битови условия, безработица и др.), влияние на семейството и средата (етнически специфики, отглеждане на деца в непълни семейства, ниско образователно равнище на родителите, нехайно и безотговорно родителство и др.), образователни фактори (ниска степен на училищна готовност, трудности при усвояване на учебния материал, нередовно посещаване на училище).

За ограничаване на риска от отпадане за учениците се създават условия за осмисляне на свободното време, включване в групи за допълнителна подготовка, консултации по учебни предмети и работа със семейството за развиване на мотивацията за образование.

Общата подкрепа за личностно развитие, която се осигурява в училищата на територията на *Община Тунджа*, е свързана с дейности, насочени към осигуряване на подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията на децата и учениците. Включва дейности за мотивация, допълнително обучение, превенция на психичното здраве, превенция на насилието и тормоза, училищна политика за позитивна дисциплина, кариерно консултиране, здравна грижа, асистирание и др. В училищата е утвърдена добра практика за осигуряване на участието на родителите в училищния живот – „клуб на родители“, „работилници за родители“ и др.

В десетте общински училища са предоставени възможности за целодневна организация на учебния ден, която включва: образователна подготовка, самоподготовка, отдих, занимания по интереси, здравословно и безплатно обедно хранене.

Успешна стъпка в стремежа към повишаване качеството на образование и създаване на възможности за участие в дейности по интереси и в извънкласни занимания на учениците е откритият през 2009 г. Общински център за изкуство и извънучилищна дейност /ОЦИИД/ „Тунджа“ - с. Кабиле. Учениците имат възможност за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изяви в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта. През учебната 2016/2017 г. са формирани общо 12 групи по интереси в областта на изобразителното и театралното изкуство и в спорта – тенис на маса. Обхванати са общо 134 деца и ученици.

От 2009 г. Община Тунджа прилага Правила за условията и реда за отпускане на стипендии и финансово стимулиране на ученици и студенти. Средствата се набират от благотворителни и дарителски кампании, основно от Коледния младежки благотворителен бал. За осемте години история на инициативата са събрани 206 388 лв. С тях са подкрепени общо 1571 ученици и студенти с високи постижения в областта на образованието, изкуството и спорта и лечението на 12 деца и младежи.

През учебната 2016/2017 г. Общината за седма поредна година осъществява проект по схема „Училищен плод“ в общинските детски градини и училища. В дейностите на проекта по схемата през настоящата учебна година са обхванати 1079 деца и ученици от допустимите целеви групи, записани в 15-те общински образователни институции. Основните цели на схемата „Училищен плод“ са подобряване на хранителните навици на децата и учениците чрез повишаване на консумацията на плодове и зеленчуци при спазване на здравните изисквания, подобряване на общественото здраве и намаляване на дългосрочния риск от развитие на социално значими болести и повишаване на информираността на децата и учениците, на техните родители и учители относно принципите на здравословното хранене.

За първа година със съдействието на общината в общинските детски градини и училища се прилага и схемата „Училищно мляко“.

Грижа за здравето се осигурява и чрез проект „Топъл обяд- повече грижа за децата от община „Тунджа“. Проектът през учебната 2016-2017 г. се реализира за осма поредна учебна година в двете общински начални училища – НУ „Васил Левски“, с.Завой и НУ „Св. Климент Охридски“, с. Крумово. Основната му цел е повишаване на здравния статус и качеството на живот на децата чрез обезпечаване на рационално и балансирано хранене. През тежките зимни месеци топъл обяд се осигурява на общо 96 ученици от I до IV клас от социално слаби семейства, на сираци и на полусираци.

Общината осигурява съфинансиране около 50 на сто от бюджета на проекта.

На територията на *Община Ямбол* в училищата, в които се обучават деца и ученици от етнически малцинства, невладеещи български език, се провеждат допълнителни часове за овладяване на езика и консултации по учебни предмети. Реализират се дейности за преодоляване на обучителните трудности.

Здравната грижа се осигурява от двама лекари –училищно и детско здравеопазване и 31 медицински специалисти. Във всички училища на територията на общината са осигурени здравни кабинети, обзаведени съгласно изискванията на Наредба № 3 от април 2000 г. за здравните кабинети в детските заведения и училищата на Министерството на здравеопазването.

В шест училища функционират логопедични кабинети и е осигурен логопед. Осигурява се подкрепа за деца и ученици с езиково-говорни и комуникативни нарушения.

На фона на нарастващите социални проблеми на семействата ресурсите за подкрепа в училищата, в които се обучават деца и ученици от етнически малцинства, са недостатъчни. Възниква необходимостта от адекватни мерки за задържането им в образователната система, преодоляване на проблемното поведение, разширяване диалога и взаимодействието на училището със социалното обкръжение и родителите.

Освен на училищно ниво, дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение на учениците в Община Ямбол се осъществяват и от Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните

/МКБППМН/ и Превантивен информационен център /ПИЦ/. Провеждат се срещи с ръководствата и педагогическия персонал на училищата; срещи и беседи с подрастващите по различни проблеми, свързани с асоциалното поведение; реализират се дейности, свързани с ограничаване криминалната активност на децата.

В реализацията на превантивната дейност Местната комисия обръща сериозно внимание на осмисляне на свободното време на учениците с дейности и мероприятия за превенция на поведенческите отклонения в учебно и в неучебно време. Организирант се училищни и общински инициативи:

- обучение на тема: „Видове наркотични вещества. Рискове при употреба и злоупотреба на наркотични вещества“;
- спортни игри и забавления;
- лятна превантивна програма – „Ваканция – забавно и полезно” за деца от Центровете за настаняване от семеен тип на територията на Общината, представители от доброволческия клуб и деца с наложени възпитателни мерки;
- Ден на розовата фланелка или Денят, в който децата казват своето „Не!“ на тормоза в училище;
- информационна кампания за ученици от начален етап под мотото: „За едно щастливо и безопасно лято!“;
- програма на МВР „Детско полицейско управление“;
- превантивна програма: „Децата тръгват на училище. Нека ги опазим!“;
- срещи и беседи във връзка с Международния ден за борба с трафика на хора и деня, посветен на жертвите и пострадалите от ПТП и др.

Във всички училища на територията на област Ямбол се работи по проект „Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене, чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности” /Твоят час/. В създадените клубове и ателиета по проекта се осъществяват дейности в областта на науката, изкуството и спорта. Ученици, които изостават в обучението си по учебни предмети или не владеят добре български език, са включени в дейности за преодоляване на обучителните трудности.

5.2.2.2. Осигурена допълнителна подкрепа /за деца със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби/

Към месец януари 2017 г. в училищата на територията на област Ямбол са регистрирани 330 деца и ученици със специални образователни потребности, 200 с хронични заболявания, 150 в риск и 76 с изявени дарби при следното разпределение по общини:

Община	Общ брой училища	Брой деца и ученици със СОП	Брой деца и ученици с хронични заболявания	Брой деца и ученици в риск	Брой деца и ученици с изявени дарби
Болярово	2	1	0	6	0
Елхово	8	80	13	9	11
Стралджа	4	13	9	13	10
Тунджа	10	24	10	46	17
Ямбол	21	212	168	76	38
Общ брой:	45	330	200	150	76

Броят на специалистите за осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата е недостатъчен:

Община	Ресурсен учител	Логопед	Психолог	Педагогически съветник	Рехабилитатор на слуха и говора	Учител на деца със зрителни нарушения	Други
Болярово	0	0	0	0	0	0	0
Елхово	2	2	3	0	0	0	0
Стралджа	0	0	0	1	0	0	0

Тунджа	0	0	1	2	0	0	0
Ямбол	12	6	5	15	0	0	0
Общ брой:	14	8	9	18	0	0	0

В училищата, в които няма специалисти, ресурсно подпомагане се осигурява от специалисти на РЦПППО-Ямбол:

Област Ямбол	Ресурсен учител	Логопед	Психолог	Рехабилитатор на слуха и говора	Учител на деца със зрителни нарушения	Други
РЦПППО	8	2	3	0	0	0

Деца и ученици със специални образователни потребности /СОП/

В СУ „Д-р Петър Берон“ – гр. Болярово има 1 ученик със СОП с осигурена допълнителна подкрепа. Осигурен е екип за подкрепа, включващ учители и ресурсен учител. Осигурени са условия за индивидуална работа. Липсва рехабилитатор на слуха и говора.

По данни на Отдел „Закрила на детето“ към ДСП има 6 деца със СОП, като 3 от тях ползват социална услуга в ЦСРИ „Света Марина“ в гр. Елхово.

В училищата на територията на община Елхово през учебната 2016/2017 г. са регистрирани общо 80 деца и ученици със специални образователни потребности. Осигурени са екипи за подкрепа, които включват учители, ресурсен учител, логопед и психолог/педагогически съветник. Създадени са условия за групова и индивидуална работа с учениците.

В гр. Елхово се намира и единственото за областта специално училище – помощно, в което се обучават 43 ученици с умствена изостаналост и множество увреждания. В съответствие с разпоредбите на ЗПУО предстои преобразуването му в Център за специална образователна подкрепа /ЦСОП/.

В три училища на територията на община Стралджа са регистрирани 13 ученици със СОП, за които е осигурена допълнителна подкрепа. Осигурени са екипи за подкрепа, които включват учители, ресурсен учител, логопед и психолог/педагогически съветник. Създадени са условия за групова и индивидуална работа с учениците.

Съгласно представената информация от директорите на социални институции, предоставящи услуги за деца, в община Стралджа има регистрирани 22 деца с увреждания и 18 с езиково-говорни нарушения. Тринадесет от тях посещават училище, като 10 са на ресурсно подпомагане и едно се обучава в индивидуална форма. Седем деца ползват услугата „социален асистент“. Всички деца ползват услуги в ЦСРИ – гр. Стралджа.

През учебната 2016/2017 г. в 6 училища на територията на община Тунджа се обучават 24 ученици със специални образователни потребности с осигурена допълнителна подкрепа. За всеки ученик е осигурен екип за подкрепа, включващ учители и ресурсен учител, логопед и психолог. Създадени са условия за индивидуална и групова работа с децата.

В 11 училища на територията на община Ямбол се обучават 212 ученици със специални образователни потребности с осигурена допълнителна подкрепа. За всеки ученик е осигурен екип за подкрепа, включващ учители, ресурсен учител, логопед и психолог, в зависимост от индивидуалните потребности. Създадени са условия за индивидуална и групова работа с децата/учениците.

Две от училищата са професионални гимназии и обучават общо 39 ученици за придобиване на първа степен на професионална квалификация по професия.

Реалният брой на децата и учениците с увреждания в училищата е много по-висок, но е трудно да бъде установен, поради отказ на част от родителите да приемат проблемите на децата си и необходимостта от осигуряване на подкрепа за развитието им. Предстои сериозна работа от страна на училищните екипи в тази посока.

Деца и ученици с хронични заболявания

В 34 училища на територията на областта се обучават общо 200 деца и ученици с хронични заболявания. Най-висок е броят им в община Ямбол – 168. За 3 ученици е осигурено обучение в индивидуална форма. Останалите се обучават интегрирано и към момента здравословното им състояние не изисква осигуряване на допълнителна подкрепа.

Деца и ученици в риск

В община Болярово броят на учениците в риск е много по-висок от подадените данни от училищата - 6. Отдел „Закрила на детето” към Дирекция „Социално подпомагане” – гр. Болярово работи по общо 28 случая на деца и ученици в риск: без родителска грижа, жертви на насилие, в опасност от увреждане на физическо, психическо, морално, интелектуално и социално развитие.

По данни на училищата в община Елхово са идентифицирани 13 деца в риск.

В община Стралджа са идентифицирани 9 деца в риск. Реално броят им е много по-висок. Съгласно представената информация:

- 533 деца са от многодетни семейства с нисък социален статус, ниско качество на живот и влошен социално-психологически климат, което води до неблагоприятни последици за развитието на децата, липса на мотивация за учене и ранно отпадане от образователната система;
- 145 деца се отглеждат от самотни родители или от роднини, поради отсъствие на родителите по различни причини;
- 15 деца са с майки под 18 години;
- 8 деца се отглеждат от близки и роднини, като едно от тях е в приемно семейство;
- 37 ученици с проблемно поведение са регистрирани в МКБППМН;
- 32 ученици са застрашени от отпадане от училище поради голям брой отсъствия и нисък успех.

В община Тунджа от училищата е представена информация за общо 30 деца и ученици в риск:

- 25 ученици са в опасност от увреждане на физическото, психическото, моралното, интелектуалното и социалното развитие;
- 5 ученици са без родителска грижа.

По данни на училищата на територията на община Ямбол са идентифицирани 76 деца и ученици в риск. Реално броят им е много по-висок.

Демографското и социално състояние на общините извежда на преден план няколко рискови фактора:

- икономически (ниски доходи, лош жизнен стандарт и битови условия, безработица);
- образователни (ниска степен на училищна готовност, трудности при усвояване на учебния материал, липса на мотивация за учене, нередовно посещаване на училище);
- етнокултурни;
- влиянието на семейството и средата (отглеждане на деца в непълни семейства, ниско образователно равнище на родителите, нехайно и безотговорно родителство и др.)

Спрямо учениците в риск всеки училищен колектив прилага индивидуален подход за преодоляване на риска от отпадане от образователната система – консултации с психолог, допълнителна работа по учебни предмети, разговори с родителите.

Дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение се реализират и от Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните с оглед предотвратяване на девиантно поведение сред подрастващите.

Деца и ученици с изяви дарби

В училищата на територията на областта са регистрирани общо 76 ученици с изяви дарби в различни области на науката, изкуствата и спорта. В изготвените училищни програми, както и в общинските програми за закрила на детето, са заложили дейности, насърчаващи развитието на творческите способности и потребности на децата.

По информация от директорите на училища за 2016 година в община Тунджа има 17 ученици с изяви дарби, в община Стралджа са 27, а в община Ямбол 38. Всички са класирани на първо, второ и трето място на конкурси, олимпиади или състезания в различни области: математика, информатика, хуманитарни науки, музика, компютърни технологии, изобразително изкуство, чужди езици, безопасност на движението, спорт – футбол и волейбол.

Всички ученици от училищата на територията на областта са включени в дейности по проекта „Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене, чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности /Твоят час/” по ОП НОИР. Във формираните групи за развитие на интересите и способностите в областта на науката, изкуствата и спорта учениците имат възможност за развитие в съответната област и за личностна изява.

Достъпна архитектурна среда

Достъпна архитектурна среда е изградена в 12 училища на територията на областта:

- ПГ „Стефан Караджа” – гр. Елхово – ремонт на прилежащата инфраструктура около сградата;
- ПУИ „Н.Й.Вапцаров” – гр. Елхово – подемна платформа на стълбището на входа за хора с двигателни увреждания, ремонт на инфраструктурата около сградата, санитарен възел за деца с увреждания на първи етаж;
- СУ „П.К. Яворов” - гр. Стралджа - подходна рампа за достъп на ученици с физически увреждания;
- ОУ „Св. Св. Кирил и Методий” – с. Зимница – подходна рампа;
- НУ „Св. Климент Охридски” – с. Крумово – санитарно помещение с достъп за инвалидни колички и монтирана хоризонтална ръкохватка;
- ОУ „П.Р.Славейков” – гр. Ямбол - подходна рампа при входа и санитарен възел на I етаж за деца с двигателни увреждания;
- ОУ „Н.Петрини” – гр. Ямбол - подходна рампа при входа и 2 санитарни възела за деца с увреждания на I етаж;
- ОУ „Д-р Петър Берон” – гр. Ямбол - подходна рампа при входа и санитарен възел на I етаж за деца с увреждания. Осигурен е и достъп до столовата, която е разположена на приземния етаж;
- ОУ „Христо Смирненски” – подходна рампа;
- СУ „Св. Климент Охридски” – гр. Ямбол - и при двата входа има възможност за достъп в сградата;
- ПТГ – гр. Ямбол – подходна рампа и санитарен възел за лица с увреждания;
- ПГХТТ – гр. Ямбол – подходна рампа и санитарен възел на първия етаж за ученици с физически увреждания.
- ПГЛПЕХТ – гр. Ямбол – подходна рампа при стълбището на входа, подобрена инфраструктура и санитарен възел на първия етаж за ученици с физически увреждания.

Голяма част от училищата предлагат достъп за деца с физически и сензорни увреждания до първите етажи на сградите. Това създава неудобства за тях и за техните съученици, които се ограничават до една класна стая. В по-малките населени места изграждането на рампа и/или санитарен възел е още по-затруднено. Това налага участието на училищата в целеви програми по проекти или чрез общините за изграждането на достъпна архитектурна среда.

Обучение по специални предмети

През учебната 2016/2017 година в училищата на територията на област Ямбол не се предоставя обучение по специални учебни предмети за ученици със сензорни увреждания.

Ресурсно подпомагане

Ресурсното подпомагане се осъществява от ресурсни учители, психолози, логопеди и други специалисти, съвместно с учителите в училищата.

В училищата на територията на общините Болярово, Стралджа и Тунджа ресурсното подпомагане на ученици със СОП се осъществява от специалисти на РЦПППО – Ямбол,

съвместно с учителите. Специалисти липсват и в голяма част от училищата в община Елхово и община Ямбол.

В четири училища на територията на областта ресурсното подпомагане се осигурява по проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие” по ОП НОИР - ОУ „Св. П. Хилендарски” – гр. Елхово, ОУ „Л.Каравелов“ – гр. Ямбол, ОУ „Хр. Смирненски“ – гр. Ямбол и СУ „Св. Кл. Охридски“ – гр. Ямбол. Само в 8 училища в гр. Ямбол ресурсно подпомагане се осъществява от специалисти, назначени на щат.

5.2.3. Центрове за подкрепа за личностно развитие

Съгласно чл. 26 от ЗПУО Центърът за подкрепа за личностно развитие /ЦПЛР/ е институция в системата на предучилищното и училищното образование, в която се организират дейности, подкрепящи приобщаването, обучението и възпитанието на децата и учениците, както и дейности за развитие на техните интереси и способности.

Общински детски комплекс – Елхово /ОДК – Елхово/.

В ЦПЛР-ОДК - Елхово са обхванати общо 360 деца в 25 групи. От тях 20 са постоянно действащи, 2 временно действащи през учебната година и 3 временно действащи през ваканциите. Утвърденият щатен педагогически персонал е 2 души - директор и 1 учител, както и 7 лектори. Предоставяната алтернативна заетост в ОДК - Елхово предлага сигурна среда за общуване на децата и учениците и преодоляване на влиянието на нарастващите негативни процеси в обществото - агресия, насилие, наркомания, алкохолизъм и др.

Разработен е Календарен план за извънучилищните дейности на ОДК - Елхово, съобразен с Националния календар за извънучилищните дейности на МОН, Националния спортен календар, празнично-обредната система в България и приоритетните области в общинската политика за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. За пълноценното организиране на свободното време на децата и учениците, задоволяване на личните им потребности в различните области на науката и изкуствата и предоставяне на възможности за личностна изява са сформирани школи, разпределени в три области - наука и технологии, изкуства и спорт.

Общински център за изкуство и извънучилищна дейност „Тунджа“ - с. Кабиле /ОЦИИД-с. Кабиле/

Дейността на центъра е успешна стъпка в стремежа към повишаване качеството на образованието и създаване на възможности за участие на децата и учениците в дейности по интереси и в извънкласни занимания за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта. През учебната 2016/2017 г. в дейности в областта на науката, театралното изкуство и спорта /тенис на маса/ са обхванати общо 134 деца и ученици от детски градини и училища на територията на община Тунджа.

Общински детски комплекс – Ямбол /ОДК-Ямбол/ е център за развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта. През учебната 2016/2017 година в ОДК-Ямбол са сформирани 62 групи в направления „Наука и технологии“, „Изкуства“ и „Спорт“. В дейности са включени 879 деца и ученици /данните са към 01.12.2016г./ . Групите са формирани по възраст и равнища на деца и ученици в отделните педагогически форми по области и профили, като учителите определят възрастовите граници и броя за прием според спецификата на школата и нормативната база. За всички състави, клубове и школи са създадени условия за работа и осигурени необходимите учебни и технически средства и спортни пособия. При съгласуване с ръководствата на училищата и за удобство на учениците, част от занятията се провеждат в учебните и детски заведения в града.

Акцентите в дейността на ОДК – Ямбол са свързани със стимулиране на детската индивидуалност и творческите заложби на деца със СОП, на деца в неравностойно социално положение и на ученици от етническите малцинства.

Разработен е Календарен план за извънучилищните дейности, съобразен с Националния календар за извънучилищните дейности на МОН, Националния спортен календар, празнично-

обредната система в България и приоритетните области в общинската политика за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Център за кариерно ориентиране – Ямбол /ЦКО-Ямбол/ е създаден по проект „Система за кариерно ориентиране в училищното образование” BG05M2OP001-2.001 с финансовата подкрепа на ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове. Дейности на ЦКО:

- Разработване, апробиране и прилагане на програма за кариерно ориентиране на учениците на ниво училище.
- Създаване и прилагане на модул „Училище - пазар на труда” за подпомагане на трудовата и професионалната реализация на завършващите средно образование.
- Разработване на инструменти за ранно кариерно ориентиране на застрашените от отпадане ученици и адаптиране на инструменти за целите на кариерното ориентиране на ученици със специални образователни потребности.

Центърът разполага с три модерно оборудвани зали за информиране, индивидуално консултиране и за групова работа. В него работят 4 сертифицирани кариерни консултанти по международна програма Global Career Development Facilitator (GCDF). Потребители на услугите по кариерно ориентиране са ученици от I до XII клас във всички видове училища, родители, директори на училища, учители, педагогически съветници, институции с отношение към образованието, НПО и др.

Услуги, които ЦКО предоставя:

- Информирание за: видовете подготовка в училищното образование; институциите в системата на средното и висшето образование; реда и условията за прием на ученици и студенти и др.; професиите и профилите, които се изучават в училищната система; динамиката и потребностите на пазара на труда.
- Консултиране относно: разкриване на интереси, нагласи и мотивация за избора на образование и професия; преодоляване на типични грешки, свързани с избора на образование и професия от учениците; умения за планиране на учебното и личното време; свързване на индивидуалните особености с изискванията на желаното образование; подкрепа за вземане на решения, свързани с продължаване на образованието; формиране на умения за планиране на кариерното развитие; решаване на вътрешни и външни конфликти, свързани с възможностите за образователна, професионална и личностна реализация.
- Посредничество между ученици, училище и бизнес по проблемите на кариерното ориентиране.

Народна астрономическа обсерватория и планетариум – Ямбол /НАОП/ е структура, която има пряко отношение към учебния процес по природни науки, като съдейства за онагледяване и подпомагане на точното и ефективно овладяване на знания по роден край, човекът и природата, география, физика, астрономия, биология и екология от I до XII клас. Разполага с уникална и специализирана материална база – планетариум - ZKP 1, телескопи, разнообразна демонстрационна техника. НАОП - Ямбол създаде единствения в страната комплекс „Човекът – Земята – Небето”, включващ учебна метеорологична площадка, експозиция от скали и минерали, постоянна експозиция от слънчеви часовници.

Основната част от специфичната и атрактивна материална база в НАОП е Планетариумът. Разположените в него демонстрационни уреди, компютърни и периферни устройства, използваните съвременни технологии в обучението са търсени от учителите и учениците от цялата страна.

Към НАОП още от създаването ѝ съществува 3-годишен курс за астроном - любител. След успешно положени изпити учениците получават сертификат за „астроном – любител“.

Към обсерваторията функционират няколко тематични групи – „Слънце“, „Луна“, „Метеори“, „Астрофотография“, „Археoaстрономия“, „Планети и комети“, „Променливи звезди“. Ежедневните наблюдения на Слънцето се изпращат в Кралската обсерватория в

Белгия и така Ямбол е един от градовете, включени в мрежата за европейски слънчеви данни. Ежегодно се провеждат квалификационни и методически курсове с преподаватели.

НАОП провежда широка популяризаторска и възпитателна работа сред ученици и възрастни. Всяка година се организират срещи с изтъкнати учени и специалисти от България, гостуващи изложби. В традиционна се превърна изложбата за детски рисунки „Земя и Вселена”, като две от нейните издания имат и национално участие. НАОП е бил домакин на Национални изяви – Национална олимпиада по астрономия, Национална конференция по проблемите на обучението по физика, Национален семинар за НЛЮ.

НАОП организира демонстративни наблюдения на значими астрономически събития и явления за жителите на град Ямбол – пасажи на планети, лунни и слънчеви затъмнения, преминаване на комети и други.

Заниманията към НАОП допринасят за международното интегриране и европейско самочувствие на децата от област Ямбол. Към момента в 32 форми се обучават 608 деца и ученици.

5.2.4. Специализирани обслужващи звена

Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – гр. Ямбол /РЦПППО/ осъществява дейностите по чл. 50, ал.1, т. 2, 3 и 5 от ЗПУО: организационно и/или методическо подпомагане; дейности, свързани с квалификацията на педагогическите специалисти и дейности, свързани с провеждане на държавната политика за подкрепа на процеса на приобщаващото образование. Към м. февруари 2017 г. в центъра работят 15 педагогически специалисти – 1 директор, 8 ресурсни учители, 3 психолози, 2 логопеди и 1 рехабилитатор на слуха и говора /в момента незаает щат/. Осигуряват ресурсно подпомагане на 113 деца и ученици със специални образователни потребности в детски градини и училища на територията на областта.

Към РЦПППО е определен *Регионален екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности*, който включва в състава си специалистите от центъра и специалисти от РУО, РЗИ, ОЗД, специален педагог от ПУИ „Н.Й.Вапцаров” – гр. Елхово. Екипът осъществява функции в съответствие с чл. 190 от ЗПУО, свързани с оценка на индивидуалните потребности на деца и ученици със специални образователни потребности; подпомага процеса на осигуряване на допълнителната подкрепа; предлага и организира при необходимост предоставянето на методическа подкрепа за работа с деца и ученици със специални образователни потребности на детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие; информира родителите за възможностите за продължаване на образованието или за придобиване на професионална квалификация на учениците със СОП след VII, VIII и X клас; извършва преценка за обучението на ученици по чл. 111, ал. 5; отлага по обективни причини от задължително обучение в I клас деца със специални образователни потребности, но за не повече от една учебна година; изпълнява и други функции, предвидени в държавния образователен стандарт за приобщаващото образование.

5.3. Предизвикателства

Анализът на ситуацията в системата на образованието по общини очертава няколко основни причини, които влияят върху личностното развитие на децата и учениците: икономически, етнокултурни, социални и педагогически.

Основните фактори са следните.

- Лошо икономическо състояние на семейството, в което детето живее.

Този факт става още по-значим, когато по-голяма част от семействата в лошо икономическо състояние са част от етническите малцинства.

- Придържането към определени културни стереотипи, особено когато семейството живее в компактна група сред представители на собствения етнос.

Етническата принадлежност проявява влиянието си върху отпадането от училище както чрез икономически мотиви за напускане, така и чрез т.нар. семейни причини (ранни бракове, непълни семейства и др.).

- Училищната среда и свързаните с нея педагогически фактори:

- обучителни трудности, които детето среща в училище;
- интерес към учебния процес и произтичащото от него желание/нежелание да се посещава училище;
- конфликтни отношения със съученици и/или учители;
- качество и методи на преподаване и подкрепа на децата с трудности при усвояване на учебния материал;
- наличие и ефективност на предучилищната подготовка;
- качество и сложност на учебното съдържание;
- квалификация на учителите;
- обучение в смесени паралелки и др.
- Здравното развитие на учениците.

Статистката сочи, че всяко пето дете в България има емоционално разстройство, а процентът на агресивното поведение и употребата на наркотици се покачва. Оттук следва и ролята на училището като най-значимата социална територия, предоставяща грижи за децата и юношите. Това потвърждава необходимостта от повишаване квалификацията на учителите относно партниране с учениците и техните семейства при наличие на емоционален или поведенчески проблем. Необходимо е да се разработват училищни политики за повишаване здравната култура на учениците.

- Системата за предучилищно и училищно образование в областта е териториално разгърната и осигурява достъп до образование на децата и учениците от всички населени места.
- Осигурен е достъп за всички деца и ученици до различни форми на извънкласна и извънучилищна дейност.
- В образователните институции във всички общини има условия и ресурси за осъществяване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от институциите в системата на предучилищното и училищното образование, включително съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги.
- Осигурява се възможност за обучение и грижа за децата и учениците със СОП.
- Във всички общини са разработени и се прилагат политики за обезпечаване на дейностите за подкрепа на личностно развитие, чрез дофинансиране и общински образователни и младежки проекти, програми за спорт, превенция, здраве и социални дейности.
- Създават се условия за сътрудничество между всички участници в процеса на образование, като е необходимо да бъдат въведени механизми за повишаване на координацията и ефективността от комуникацията и взаимодействието между тях.
- Осигуряват се допълнителни финансови ресурси по проекти, финансирани със средства по оперативни програми на Структурните фондове, както и чрез други фондове и програми, насочени към подкрепа за личностно развитие на децата и учениците и към постигане на положително въздействие върху местната общност.

Натрупаният опит при осъществяването на образователно-възпитателния процес показва и някои проблеми в обучението на децата и учениците със СОП, които трябва да се преодолеят, за да бъде подкрепата за личностното им развитие по-ефективна.

- Проблеми, свързани с ранното оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения, поради липса на специалисти /логопед, психолог и ресурсен учител/ в училищата и детските градини.
- Ежегодно се осигуряват обучения за учителите за работа с деца и ученици със СОП. Въпреки това, голяма част от тях не припознават като свое професионално задължение работата с тези деца и прехвърлят отговорността за обучението им върху ресурсните специалисти.
- На фона на ежегодно нарастващия брой на децата с увреждания в детски градини и училища броят на специалистите /ресурсен учител, логопед, психолог, учители на деца със зрителни нарушения и увреден слух/ е крайно недостатъчен. финансиране за назначаване на специалисти за обща и допълнителна подкрепа на децата.

- Нараства броят на децата с проблеми в развитието, с езиково-говорни и комуникативни нарушения и деца със СОП.
- В условията на многобройните групи в детските градини, в които се интегрират деца със СОП, е затруднена индивидуалната работа, особено в случаите, когато детето е с множество увреждания. Целодневният им престой в детската градина е предизвикателство за тях и останалите.
- Необходимост от осъвременяване на дидактическите материали и осигуряване на съвременни технически средства в обучението на децата със СОП.
- Проблеми, свързани с осигуряването на подходяща физическа среда. Сградите на повечето детски градини и училища на територията на областта не разполагат с достъпна архитектурна среда.
- Подобрят се условията за работа на специалистите – по отношение на материална база, оборудване на ресурсни кабинети, осигуряване на материали и методики за оценяване и работа с децата и учениците. Все още има училища и детски градини, които не разполагат с помещения за дейностите по предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностното развитие на децата /кабинети за психолога, логопеда, ресурсния учител/. Дейностите с децата се осъществяват в общи помещения или класни стаи.
- Гарантирано е правото на родителите за: информирано съгласие за извършване на оценка на образователните потребности на децата им; участие в процедурата по оценяване; избор на училище/детска градина; участие в изготвянето и изпълнението на индивидуална образователна програма; консултативна подкрепа. Но голяма част от родителите отказват да приемат, че детето им има проблем или прехвърлят отговорността за обучението и обгрижването на децата си изцяло върху учителите и ресурсните специалисти. Завишават се изискванията и очакванията на част от родителите по отношение обучението и възможностите за професионална реализация на децата им.
- Завишен е броят на децата в ресурсните групи, което затруднява осигуряването на достатъчен брой часове за подпомагане.
- Остава нерешен въпросът с обгрижване на част от децата със СОП /с двигателни нарушения, с множество увреждания, с хиперкинетичност и др./ по време на престоя им в училищата и детските градини.

Всички образователни институции, в които се обучават деца и ученици със СОП, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби са изправени пред предизвикателството да осмислят и планират прилагането на новите нормативни разпоредби за осигуряване на допълнителна подкрепа за децата и учениците.

Дейности, които изискват координирана общинска политика

1. Осигуряване на средства за изграждане на достъпна архитектурна среда в училищата и детските градини за деца с увреждания.
2. Осигуряване на системни и целенасочени обучения на учителите за работа с деца със СОП, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби.
3. Деца и ученици с множество увреждания, за които е трудно да посещават учебни занятия в детски градини и училища, да бъдат включени в обучение в Център за специална образователна подкрепа /ЦСОП/.
4. Работа с родителите, която да е насочена към приемане проблемите на детето и пълноценното му включване в живота на ДГ/училището и общността.
5. Координирано взаимодействие на детската градина и училището с МКБППМН, ПИЦ, КСУДВ, РЦПППО, Дирекция „Социално подпомагане”, Отдел „Закрила на детето”, Детска педагогическа стая, Център за специална образователна подкрепа, НПО.
6. Осигуряване на специалисти в ДГ и училищата.
7. Подобряване и обновяване на материалната база за преустройството и оборудването на кабинети за психолог, логопед и ресурсен учител.

6. Социални услуги в подкрепа на децата и семействата

Важно значение в подкрепата на децата и семействата имат социалните услуги. На територията на област Ямбол все още няма достатъчно развит набор от услуги по превенция, които да оказват подкрепа на родители и деца, с акцент в ранна детска възраст, за да подпомагат отглеждането и възпитанието на децата, като същевременно създават реални възможности за подкрепа и на семейството. Недостатъчно развити са услугите, насочени към децата - застрашени от отпадане от училище, с проблемно поведение или в конфликт със закона, жертви на насилие и др. Наличните социални услуги за деца с увреждания са с недостатъчен капацитет и са развити предимно в областния център.

Център за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/ „Света Марина”- гр. Елхово предоставя социална услуга на широк кръг потребители : деца с увреждания, емоционално-поведенчески проблеми и девиантно поведение, нарушения в развитието; деца и лица, жертви на насилие и експлоатация; деца в риск от социално изключване, както и техните близки. Предоставянето на услугата цели подкрепа на индивидуалното развитие, поддържане и придобиване на нови способности и самостоятелност на лица с различни увреждания, както и подкрепа на деца от рискови групи, чрез целенасочени дейности за интеграция и превенция на социалното изключване. Услугата включва консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности, насочени към създаване, поддържане и разширяване на социалните умения, както и обучение за водене на самостоятелен начин на живот. Консултативните дейности са насочени към кандидат-потребителите, потребителите и/или към техните близки. Терапевтичните дейности и обучителните практики имат за цел да развият и/или да създадат социални умения, които са нарушени или загубени. Рехабилитационните и интеграционни програми и дейности са насочени към възстановяване и социална интеграция.

Дейностите се осъществяват от специалисти, които съдействат и подкрепят потребителите и техните близки, посредством индивидуални и/или групови занимания. Децата ползват дейностите и програмите (индивидуални или групови) почасово – всеки ден или няколко пъти в седмицата/месеца в зависимост от индивидуалните им потребности. Броят им в групите е съобразен с възрастовите особености, потребностите и възможностите на наличната материална база.

Капацитетът на ЦСРИ е 35 потребители, но в момента работи с 40 потребители.

Център за настаняване от семеен тип - Дом за деца и младежи без увреждания /ЦНСТДМБУ/ - гр. Елхово – към момента в него са настанени 8 деца. Всички посещават училища на територията на гр. Елхово. Основната цел на ЦНСТ е предоставяне на сигурна и защитена среда за децата/младежите чрез индивидуализирана грижа и подкрепа, в условия, близки до семейната среда, осигуряващи по-добро качество на живот и възможности за пълноценно развитие и социално включване. Дейностите се осъществяват от специалисти - 1 социален работник, 4 възпитатели, 1 детегледач.

Център за настаняване от семеен тип - Дом за деца и младежи с увреждания /ЦНСТДМУ/ - гр. Елхово - има настанени 12 деца. Осем от тях се обучават в специални училища. В центъра работят следните специалисти: 1 социален работник, 1 медицинска сестра, 9 детегледачи, 1 общ работник.

Връзката между училището и системата за закрила на детето се осъществява чрез ежемесечни срещи за оказване на подкрепа след настаняване в социалната услуга. При учениците в социалната услуга допълнителната подкрепа е насочена към деца със специални образователни потребности и децата в риск.

Център за обществена подкрепа – гр. Стралджа – предоставя услуги за 17 деца, свързани с превенция на отклоняващо се поведение, превенция на отпадането от училище, на агресията и насилието, семейно консултиране и подкрепа. В центъра работят психолог и социален работник.

Заедно с предлаганите услуги центърът осъществява и дейности, включващи празнуване на лични и национални празници, отбелязване на исторически събития, посещение на музеи и паметници на културата, участия в конкурси и благотворителни базари.

Център за социална рехабилитация и интеграция – гр. Стралджа разполага с екип от 10 специалисти и предлага консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности за общо 45 потребители при капацитет 35. Консултативните дейности са насочени към децата и техните близки. Терапевтичните дейности имат за цел да развият нарушени или липсващи социални умения и да преодолеят нарушения в развитието. Предлаганите услуги медицинска рехабилитация /двигателна рехабилитация и физиотерапия/, логопедична работа, психологическа подкрепа и консултиране, занимателна трудотерапия са само част от дейността на центъра. Тук се организира и подготовката за отбелязване на календарни, традиционни и религиозни празници.

Общностен център – с. Кабиле създаден по проект BG0MOP001-2.004-0059 „Желани пространства – Комплексен модел на интегрирани услуги за ранно детско развитие и социално включване в малките населени места“, финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020. Разполага с кабинет за ранна интервенция на уврежданията и услугите се предоставят в изградените зони за семейна подкрепа в детските градини и като мобилни услуги в 44 населени места на територията на община Тунджа. Интегрираните услуги за ранно детско развитие включват:

- подобряване достъпа до здравеопазване, промоция на здравето чрез осигуряване на здравна детска консултация, превенция на заболяванията;
- ранна интервенция на уврежданията;
- индивидуална педагогическа подкрепа за деца с увреждания;
- психологическо консултиране и подкрепа на настоящи и бъдещи родители;
- семейно консултиране;
- допълнителна педагогическа подготовка за повишаване училищната готовност на децата за равен старт в училище.

Социалните услуги се предоставят от мултидисциплинарни екипи, включващи педиатри, гинеколог, акушерка, медицински сестри, стоматолог, психолог, логопед, специален педагог, рехабилитатор, социални работници, юрист и медиатори.

Център за обществена подкрепа /ЦОП/ „Усмивка”- гр. Ямбол предоставя комплекс от социални услуги, свързани с превенция на изоставянето, превенция на насилието и отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца, обучение в умения за самостоятелен начин на живот и социална интеграция на деца от институции, консултиране и подкрепа на семейства в риск, оценяване и обучение на бъдещи приемни родители и осиновители, консултиране и подкрепа на деца с противообществени прояви. Социалната работа е в посока повишаване благосъстоянието на децата и техните семейства в общината, грижи за подобряване на физическото и психическо здраве на децата в областта, както и подкрепа на семействата им.

Осъществява следните дейности:

- семейно консултиране и подкрепа – социални, правни, психо-социални и психологически консултации и логопедична терапия;
- превенция на насилието и подкрепа на деца, жертви на насилие и negliжиране;
- социална и психотерапевтична работа с деца, жертви на насилие и техните семейства;
- пренатална и постнатална грижа – социално консултиране по време на бременността и в следродовия период на майки в риск да изоставят децата си;
- семейно планиране – консултации в сферата на репродуктивното здраве, контрацептивни методи и болести, предавани по полов път;
- ресурсно подпомагане на деца с увреждания – възможност за почасово пребиваване на децата в Центъра с цел подкрепа и помощ за родителите им;
- релационна психомоторика;

- превенция на отклоняващото се поведение и работа с деца с отклоняващо се поведение – консултиране и подкрепа на деца и семействата им;
- превенция на отпадането от училище;
- деинституционализация и реинтеграция – социална работа с деца, при които съществува възможност за връщане в семейна среда;
- обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция;
- провеждане на информационни кампании;
- обучение на приемни родители и кандидат-осиновици, напасване, наблюдение и подкрепа.

Специалисти от персонала на центъра участват в мултидисциплинарни екипи по чл. 16, ал. 5 от Закона за социално подпомагане за извършване на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа и изготвяне на индивидуален план за подкрепа.

Дневен център за деца с увреждания „Дъга“ /ДЦДУ/ - гр. Ямбол предоставя следните услуги:

- целодневна или полудневна услуга, според индивидуалните потребности и здравословното състояние на детето;
- обучение във всекидневни умения и дейности от ежедневието, според индивидуалните възможности на детето;
- превенция на социалната изолация, работа върху социалната интеграция на детето и семейството;
- педагогическо консултиране;
- логопедична терапия;
- психологическо консултиране;
- рехабилитация;
- медицинска грижа;
- социална работа с децата и техните семейства.

Осигурява се хранене в зависимост от нуждата на потребителя и желанието на родителите /настойниците – закуска, подкрепителна закуска, обяд, следобедна закуска, както и транспорт от дома на потребителите до ДЦДУ „Дъга“ и обратно, по график, съобразен с индивидуалните им потребности, училищни програми, здравословно състояние и график за консултации.

Съгласно Допълнителните разпоредби § 1, т. 21 и т. 21а от ППЗСП в ДЦДУ „Дъга“ се предоставят дейности за подкрепа на деца с множество увреждания, с над 90 % ВСУ с ЧП, в невъзможност за самообслужване, на възраст от 2 до 18 години. Чрез тези дейности се цели да се осигурят на потребителите условия за обслужване, отговарящи на ежедневието им потребности, както и на потребностите им от организация на свободното време, с цел социално включване и превенция на настаняването им в специализирана институция. Потребителите се подпомагат от специалисти в обучението им в социални умения, умения от ежедневието, умения за самообслужване и общуване.

Център за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/ - гр. Ямбол предлага комплекс от социални услуги, свързани с извършването на рехабилитация, социално-правни консултации, психологически услуги, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване. Дейността му е насочена към:

- преодоляване на социалната изолация;
- оказване подкрепа на потребителите и техните семейства за по-добри постижения в рехабилитационния процес;
- подкрепа на деца - повишаване на личен и социален опит и преодоляване на проблемите, породени от трайното настаняване /отглеждане в институции, за реинтеграцията им и създаване на подходяща среда, близка до семейната, за придобиване на умения за самостоятелен живот/.

Услугите се предоставят в амбулаторна и надомна форма и могат да са краткосрочни и дългосрочни. Услугата включва консултативни, терапевтични и рехабилитационни дейности, насочени към създаване, поддържане и разширяване на социалните умения, както и обучения за водене на самостоятелен начин на живот.

Целева група са деца и лица с различни видове увреждания и близкото им социално обкръжение, с емоционално – поведенчески проблеми, девиантно поведение, нарушения в развитието, с различни форми на зависимост, жертви на насилие и експлоатация и други.

Общностен център – Ямбол е създаден по проект BG0MOP001-2.004-0035 „Предоставяне на услуги за ранно детско развитие в Общностен център-Ямбол“, финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020. В центъра се предоставят следните интегрирани услуги за ранно детско развитие:

- ранна интервенция на уврежданията;
- индивидуална педагогическа подкрепа на деца с увреждания;
- психологическа подкрепа и консултиране на бъдещи и настоящи родители за формиране и развитие на родителски умения;
- семейно консултиране и подкрепа;
- индивидуална и групова работа с деца и родители, включително с деца и родители, които не са от уязвими групи, с цел посещаване на детска градина;
- здравна детска консултация и дейности по превенция на заболяванията;
- допълнителна педагогическа подготовка за повишаване на училищната готовност на децата за равен старт в училище.

Услугите са насочени към деца до 7-годишна възраст от уязвими групи, включително деца с увреждания и техните семейства, както и бъдещи родители.

Дом за медико-социални грижи за деца – Ямбол /ДМСГД/ функционира от 1980 година и съгласно Закона за лечебните заведения е в структурата на Министерството на здравеопазването. Там се отглеждат 32 деца от 0 до 3-годишна възраст с медико-социални проблеми и с вродени или придобити увреждания. Домът осъществява следните дейности:

- продължително медицинско наблюдение на деца с хронични заболявания и проблеми;
- диагностициране, лечение и рехабилитация;
- специфични грижи за деца с хронични заболявания и медико - социални проблеми;
- отглеждане, възпитание и обучение;
- подготовка за интеграция в обществото чрез посещаване на масови детски заведения;
- подготовка за осиновяване.

Създадени са групи от 6 до 8 здрави и увредени деца на различна възраст, с оглед доближаване на отглеждането им до това в семейна обстановка. Във всички групи е приложена работа в екип, която е основно средство за опазване на психическото и физическото здраве на децата.

В ДМСГД - Ямбол работи екип от квалифицирани специалисти – двама лекари, специалисти по здравни грижи /23 медицински сестри и акушерки/, един рехабилитатор, един психолог, санитар и детегледачки.

За всяко дете мултидисциплинарен екип от специалисти /директор ДМСГД, началник „Медицински блок“, психолог, медицински сестри и детегледачки/ изготвя:

- оценка на нервно-психическото развитие;
- оценка на потребностите;
- индивидуална характеристика;
- план за грижа.

Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания /ЦНСТДМБУ/ – гр. Ямбол е социална услуга от резидентен тип, с капацитет от 12 места и осигурява двадесет и четири часова грижа за 12 деца/младежи.

В Центъра се реализират дейности за осъществяването на социалната услуга, свързани с:

- предоставяне на жизнена среда за пълноценното израстване и развитие на деца/младежи лишени от родителска грижа, при която децата получават необходимата им индивидуална грижа и подкрепа за личностно съзряване и изграждане на умения за самостоятелен и независим живот;
- психологическа подкрепа и консултиране;

- осигуряване на достъп до подходящо предучилищно и училищно образование.
- създаване на условия и нагласи на децата и младежите за равнопоставено участие в живота на местната общност.

Центрове за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания и защитено жилище за хора с умствена изостаналост /ЦНСТДМУ и ЗЖ/ - гр. Ямбол

От м. декември 2013 г. по проект „Интеграция на деца и младежи с увреждания чрез предоставяне на социални услуги от резидентен тип в Община Ямбол” са разкрити три Центъра за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания и едно Защитено жилище за хора с умствена изостаналост. От 01.01.2015 г. социалните услуги функционират като държавно делегирана дейност. Капацитетът на услугите е 50 места. Към момента в центровете са настанени 33 потребители, а в ЗЖ за хора с умствена изостаналост – 8.

Персоналът в ЦНСТДМУ и ЗЖ за хора с умствена изостаналост включва социални работници, възпитатели, детегледачи, медицински сестри, трудотерапевти, които са пряко ангажирани с обгрижването, обучението и отглеждането на децата/младежите, предвид тяхното здравословно и психическо състояние.

Към м. декември 2016 г. броят на потребителите, които са ученици, е общо 13, като 12 от тях са на възраст под 18 години. През учебната 2016/2017 г. 10 ученици са записани в индивидуална форма на обучение в СУ „Св. Климент Охридски” - гр. Ямбол. Трима ученици се обучават в дневна форма в ОУ „Христо Смирненски” – гр. Ямбол. Двете училища са пилотни по проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие” и за децата е осигурена допълнителна подкрепа от специалисти, назначени по проекта - психолог, логопед и ресурсен учител.

Всички ученици ползват и подкрепящи услуги в **Комплекс за социални услуги за деца и възрастни - гр. Ямбол**. В комплекса се осъществяват няколко дейности: педагогическа и психологическа подкрепа, превантивна дейност, диагностична дейност, рехабилитационна и корекционна дейност, ресоциализираща работа с деца и ученици.

SWOT АНАЛИЗ

СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Добро териториално разпределение на мрежата от детски градини и училища и осигурен достъп до предучилищна подготовка и училищно образование; ➤ Въведена задължителна предучилищна подготовка две години преди постъпване в I клас; ➤ Създадени условия за усвояване на български език; ➤ Наличие на действащ механизъм за финансиране на делегираните от държавата дейности и местни дейности; ➤ Децентрализация на правомощията на разпоредителите с бюджет; ➤ Финансиране, основано на единни разходни стандарти за издръжка на дете и ученик с делегирани бюджети във всички училища; ➤ Подобряване на материално-техническа база на училищата и детските градини; ➤ Прилагане на системи за финансово управление и контрол; ➤ Добра система за организация, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Неблагоприятна демографска ситуация и засилени миграционни процеси; ➤ Недостатъчен брой места в някои детските градини; ➤ Голям брой необхванати и отпадащи деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст и отсъствие на механизми за реинтеграция в училище; ➤ Недостатъчно модернизирана материална база на училища, детски градини, ЦПЛР; ➤ Учебно съдържание, несъответстващо на съвременните потребности на младите хора и слаба практическа насоченост на обучението; ➤ Образователно – възпитателни подходи, които не отчитат индивидуалните потребности на децата и учениците; ➤ Професионално образование, неудовлетворяващо напълно изискванията на пазара на труда и

<p>съгласуваност, контрол и отчетност на образователния процес, на административната и стопанска дейност;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Осигуряване на подкрепяща среда за децата и учениците със специални образователни потребности; ➤ Осигуреност с педагогически кадри и други квалифицирани специалисти за обучение на деца и ученици; ➤ Наличие на система за квалификация и преквалификация на педагогическите кадри; ➤ Реализиране на програми за допълнителна работа с изоставащи ученици и ученици с изяви дарби; ➤ Родителско и гражданско участие в управлението на образователния процес; ➤ Създадени условия за удовлетворяване интересите, желанията и потребностите за личностна подкрепа на децата и учениците в свободното им време. 	<p>необходимостта от кадри в региона;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Недостиг на квалифицирани учители и на специалисти за подкрепа на процеса на приобщаващото образование; ➤ Недостатъчно обучени педагогически и други специалисти за предоставяне на допълнителна подкрепа на деца и ученици; ➤ Ограничен достъп до услуги в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците в малките населени места; ➤ Неправилно разпределени отговорности между местните и централните органи на властта, което прави невъзможен ефективния контрол върху дейността на образователните институции; ➤ Липса на достъпна архитектурна среда в детските градини и училищата; ➤ Липса на комуникация и единен подход между образователните институции и НПО в подкрепа на личностното развитие на децата и учениците; ➤ Недостатъчна здравна грижа в голяма част от детските градини и училищата.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Държавна финансова подкрепа за обхващане на децата в детските градини; ➤ Усъвършенстване на системата на делегирани бюджети и на механизмите за диференциране на единните разходни стандарти; ➤ Делегиране на административни и финансови правомощия на директорите на общинските детски градини; ➤ Повишаване привлекателността и качеството на материалната база на образователните институции; ➤ Създаване на възможности за изграждане на достъпна архитектурна среда във всички образователни институции; ➤ Използване на възможностите, предоставяни от различни национални, европейски и международни финансови инструменти; ➤ Разширяване на възможностите за целодневна организация на обучението; ➤ Прилагане на система от мерки за осигуряване на пълен обхват на подлежащите на задължително обучение деца и ученици и успешното им интегриране; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Негативни демографски и миграционни процеси; ➤ Намаляване броя на децата в малките населени места; ➤ Голям брой деца от етнически малцинства, които поради социално-икономически и етно-културни причини не посещават детска градина и училище; ➤ Голям брой деца с обучителни трудности поради недостатъчно владение на български език; ➤ Увеличаване броя на неграмотните млади хора; ➤ Застаряващ педагогически персонал и липса на висококвалифицирани и мотивирани млади специалисти; ➤ Непривлекателни за младите хора специалности в системата на професионалното образование и обучение; ➤ Слаба заинтересованост на бизнеса към осигуряване на възможности за практикуване на ученици в реална работна среда; ➤ Нисък разходен стандарт за издръжка на ученик; ➤ Слаба заинтересованост на част от

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Разширяване на възможностите за извънкласни и извънучилищни дейности и занимания по интереси; ➤ Квалификация на учителите за обезпечаване на подкрепата за личностно развитие на деца и ученици; ➤ Развитие на система от стимули за привличане на млади учители и повишаване привлекателността на учителската професия; ➤ Развитие на приобщаващото образование за децата и учениците със СОП и осигуряване на подкрепяща среда; ➤ Подобряване връзката между необходимите на регионалната икономика кадри и специалностите в системата на професионалното образование; ➤ Създаване на повече и по-разнообразни стимули за насърчаване на децата с изяви дарби; ➤ Повишаване ангажираността на родителите при формиране на образователните политики и засилване на участието им в училищния живот. 	<p>родителите към образованието и поведението на децата им;</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Слаба мотивация за учене при част от учениците; ➤ Недостатъчна координираност между институциите, отговорни за осъществяване процеса на приобщаващо образование.
---	---

ИЗВОДИ

1. Институции извън системата на образованието, които осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, са съсредоточени предимно в община Ямбол, която е и областния център. Останалите общини следва да определят най-ефективните мерки за осигуряване на подкрепа за личностно развитие съобразно броя на децата и учениците и конкретните им потребности.

2. Институциите, които предоставят социални услуги, извършват дейности, близки до посочените в чл. 49, ал. 1, т. 3, 5 и 6 от ЗПУО – превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, педагогическа и психологическа подкрепа, прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците с увреждания. В тях работят специалисти, които могат да са полезни за осигуряването на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини и да компенсират недостига на специалисти. Опитът на общините от управлението на тези институции е полезен при вземането на решение за разкриване на нови институции по ЗПУО или за възлагане на ресурсното подпомагане на деца и ученици със СОП на лицензирани доставчици на социални услуги.

3. Групата на децата и учениците със специални образователни потребности, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие, е много разнообразна по своя състав в отделните училища и детски градини. Това изисква:

- конкретен подход при планиране на необходимите ресурси;
- ориентиране на институционалните практики към индивидуализирана грижа;
- гъвкави решения на място и в сътрудничество с другите институции и родителите.

4. Въпреки системната квалификация на педагогическите специалисти в училищата, детските градини и ЦПЛР, по-голямата част от тях са неподготвени за работа с деца и ученици със СОП, с хронични заболявания, в риск и с изяви дарби. Неподготвени са и за качествено прилагане на новата наредба за приобщаващото образование. Броят на специалистите /психолози, логопеди, ресурсни учители/ във всички общини е крайно недостатъчен, а

функциите на тези специалисти се изпълняват от други членове на педагогическите колективи, без да имат подготовка и време за това.

5. Детските градини и училищата на територията на областта разполагат с добра материална база, но тя все още не е достатъчна за качествено обучение на деца и ученици, особено със специални образователни потребности. Сегашното състояние е резултат повече от пригаждане на помещения и опити за частично решаване на проблемите, според наличните ограничени финансови ресурси. Архитектурната достъпност е факт за малък брой образователни институции. Необходими са целеви средства и планирани действия за привеждането на материалните условия в съответствие с нормативните изисквания.

6. Общините и училищата следва да обърнат сериозно внимание на предоставяне на кариерно консултиране на учениците (като важна част от общата подкрепа за личностно развитие и бъдещата им реализация на пазара на труда).

7. Дейностите на институциите, ориентирани към развитие на дарбите и интересите на децата и учениците, са разнообразни и имат създадени традиции. Законът за предучилищното и училищното образование дава възможност учениците да избират между различни форми, предлагани от училищата и от други организации и институции.

8. Институциите в системата на образованието водят целенасочена политика за предотвратяване на отпадането на деца и ученици от образователната система, както и за реинтегриране на напусналите. Недостатъчната координация и липсата на механизъм за обмен на данни между институциите води до невъзможност да се намери решение на проблемите, водещи до отпадане от образователната система, въпреки че факторите, водещи до това, са идентифицирани.

Необходимо е да се работи по преодоляването на проявата им за всеки конкретен случай и осигуряването на подкрепа за личностно развитие, която да задържи децата и учениците в образователната система.

7. Визия

Създаването и приемането на Областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол изразява стремежа на всички участници да подкрепят процеса на приобщаващото образование и да съдействат за:

- предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им;
- прилагане на подкрепа за личностно развитие в съответствие с индивидуалните потребности на всяко дете и всеки ученик;
- реализиране на подкрепата в съответствие с разпоредбите на ЗПУО и Наредбата за приобщаващото образование.

Стратегията подкрепя всички институции в системата на предучилищното и училищното образование за преодоляване на дефицитите и неравномерността в предоставянето на обща и допълнителна подкрепа на децата и учениците чрез осъществяване на сътрудничество и взаимодействие с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги.

За постигането на тези цели областната стратегия предвижда осъществяване на дейности по осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, които се основават на принципите, заложи в реализирането на приобщаващото образование и отговарят на многообразието от образователни потребности.

Стратегическите цели и необходимите дейности в областта на подкрепата са определени въз основа на представен анализ на потребностите от подкрепа във всяка община на територията на област Ямбол, който включва задълбочени проучвания на състоянието на институциите в системата на образованието, описание на предизвикателствата, установени потребности на рисковите групи деца и ученици, възможностите за осигуряване на подкрепа.

8. Обхват на стратегията

Стратегията се прилага във всички институции в системата на предучилищното и училищното образование в петте общини на територията на област Ямбол. Специално внимание следва да се обърне на по-малките населени места, където живеят малобройни рискови групи, а достъпът до образование и подкрепа за личностно развитие е затруднен поради редица фактори. Целта е да се създадат възможности за осигуряване на подкрепа, която отговаря на нуждите на всички деца и ученици и е ефективна от управленска и икономическа гледна точка.

Съгласно чл. 196, ал. 4 от ЗПУО стратегията обхваща период от две години /2017-2018 г./ и включва всички дейности по осигуряване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, разписани в ЗПУО. Описани са изискванията, условията и реда за предоставянето им в съответствие с разпоредбите на Наредба за приобщаващото образование.

Съгласно разпоредбите на чл. 197 от ЗПУО:

- въз основа на областната стратегия всяка община приема общинска стратегия за личностно развитие на децата и учениците;
- общинската стратегия се приема от общинския съвет за период от 2 години;
- за изпълнението ѝ ежегодно до 30 април общинският съвет приема годишен план на дейностите за подкрепа за личностно развитие;
- годишният план се приема по предложение на кмета на общината след съгласуване с регионалното управление на образованието.

9. Общи условия

Общата и допълнителната подкрепа се осигуряват там, където са децата и учениците – в детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие. В случаите по чл. 111, ал. 1, т. 1 от ЗПУО, */при които ученик по здравословни причини, удостоверени с медицински документ от експертна лекарска комисия, определена в Закона за здравето, не може да се обучава в дневна, вечерна или комбинирана форма/,* подкрепата се осигурява в домашни или в болнични условия.

За реализиране на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие в детските градини и училищата работят психолог или педагогически съветник, логопед, социален работник, ресурсни учители, както и други педагогически специалисти - рехабилитатор на слуха и говора, учител на ученици с нарушено зрение, кинезитерапевт и/или рехабилитатор, арттерапевт и др., в зависимост от оценката на индивидуалните потребности на детето/ученика, извършена от екип за подкрепа за личностно развитие.

Детската градина, училището и центърът за подкрепа за личностно развитие включват в годишния план за дейността си видовете дейности, сроковете и отговорниците за предоставяне на подкрепата за личностно развитие.

За организиране и координиране на процеса на осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в началото на всяка учебна година със заповед на директора на детската градина или на училището се определя координиращ екип. Със заповедта на директора за координатор на екипа се определя заместник-директор, учител или друг педагогически специалист с компетентности и/или опит в областта на приобщаващото образование. Съставът на координиращия екип се определя от директора на детската градина или училището съвместно с координатора.

Координиращият екип осъществява функции в съответствие с чл. 7, ал. 4 от Наредба за приобщаващото образование.

Допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците се предоставя въз основа на извършена оценка на индивидуалните им потребности от екип за подкрепа за личностно развитие, утвърден със заповед на директора на детската градина или училището за конкретно дете или ученик по чл. 187, ал. 2 от ЗПУО.

Оценката на индивидуалните потребности на дете или ученик е процес на събиране и анализиране на специфична информация за неговото функциониране - силни страни, затруднения, потенциал за оптимално развитие, участие в образователния процес, възможности за реализация.

За извършването на оценката родителят, представителят на детето или лицето, което полага грижи за детето, представя заявление до директора и документи в съответствие с чл. 69 от Наредба за приобщаващото образование.

Оценката на индивидуалните потребности на дете или ученик, което не владее български език, се извършва на езика, който владее най-добре, като при необходимост се ползва преводач, осигурен от родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето или със съдействието на РУО.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици, за които има индикации, че са със специални образователни потребности, се извършва от психолог, логопед, ресурсен учител, а при деца и ученици с увреден слух или с нарушено зрение - и от рехабилитатор на слуха и говора или от учител на деца и ученици с нарушено зрение, съвместно с учителите в групата в детската градина/класния ръководител и с учителите, които преподават на ученика в училището.

Оценяват се познавателното развитие, комуникативните умения, социалните умения, физическото развитие, адаптивното поведение, психичните реакции, семейното функциониране.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици в риск се извършва от психолог и/или от социален работник в детската градина или в училището

съвместно с учителите в групата в детската градина/класния ръководител и с учителите, които преподават на ученика в училището. Оценяват се рисковите и защитните фактори в ситуацията на детето или ученика и неговата среда.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици с изяви дарби се извършва от учителите в групата в детската градина/класния ръководител и от учителите, които преподават на ученика в училището, съвместно с психолога или педагогическия съветник. Оценяват се конкретните области на изяви дарби и способности.

Оценката на индивидуалните потребности на деца и ученици с хронични заболявания се извършва от психолога съвместно с учителите в групата в детската градина/класния ръководител и с учителите, които преподават на ученика в училището, с медицинския специалист в здравния кабинет в детската градина или училището в сътрудничество с личния лекар на детето или ученика. Оценява се здравословното състояние на детето или ученика и влиянието му върху обучението.

При извършване на оценката може да участват и други специалисти извън посочените, по предложение на координиращия екип.

В случай, че детската градина или училището не може да осигури специалисти за извършване на оценка, директорът на детската градина или училището може да изпрати заявление за осигуряването им от РЦПППО, от Държавния логопедичен център, от център за подкрепа за личностно развитие, включително от център за специална образователна подкрепа или специално училище за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания.

Оценките се извършват в съответствие с разпоредбите на Наредбата за приобщаващото образование.

При извършването на оценката на индивидуалните потребности на децата и учениците специалистите от екипа задължително:

1. използват утвърдени от МОН методики за оценяване (Методика за оценка на образователните потребности на децата и учениците, Методика за функционална оценка и работа с деца с умствена изостаналост и аутистичен спектър на развитие, Методика за оценка на индивидуалните потребности на деца и ученици с множество увреждания), методики за вербално и невербално оценяване - ПЕКС (PECS) система, МАКАТОН, комуникация „ръка в ръка“, Метода „Тадом“, Метода „С-МАР“, както и други методики, стандартизирани инструменти -Тест „Бине-Терман“, Тест на Уекслър и др.;
2. вземат предвид образователните и личните постижения на детето или ученика;
3. вземат предвид социалното и емоционалното развитие на детето или ученика;
4. използват формални и неформални методи на наблюдение и оценка;
5. използват събраната до момента информация за детето и ученика;
6. вземат предвид информацията за детето или ученика, предоставена от ръководители на социални услуги в общността в случаите, когато детето или ученикът ползват такива, както и от лечебни заведения, при необходимост;
7. вземат предвид мнението на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето;
8. вземат предвид мнението на детето или ученика - при възможност;
9. гарантират достъпа на информация за родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, през всички етапи на оценяващия процес и търсят неговото съгласие;
10. спазват етичния кодекс на детската градина или училището.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие се осигурява и предоставя съгласно план за подкрепа на детето или ученика, изготвен след извършване на оценката на индивидуалните потребности на детето или ученика.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие според вида си е краткосрочна или дългосрочна.

Краткосрочна е подкрепата, която въз основа на оценката на индивидуалните потребности на детето или ученика се предоставя за определено време в процеса на предучилищното и училищното образование, като:

1. за деца или ученици със специални образователни потребности обхваща период от минимум една учебна година до максимум края на съответния етап от степента на образование;
2. за деца и ученици в риск обхваща времето на планираните дейности за работа по конкретния случай, която се осъществява в училище в сътрудничество с отделите за закрила на детето;
3. за деца и ученици с изяви дарби обхваща период от минимум една учебна година; в началото на всяка учебна година се оценява необходимостта от предоставяне на такава подкрепа до края на съответния етап от степента на образование;
4. за деца и ученици с хронични заболявания обхваща периода, необходим за лечението на детето или ученика; при необходимост срокът се удължава в зависимост от здравословното състояние на детето или ученика; при прекратяване на медицинската грижа екипът за подкрепа за личностно развитие на детето или ученика извършва оценка за необходимостта от предоставяне на подкрепа, каквато се предоставя на деца или ученици със специални образователни потребности.

Дългосрочна е подкрепата, която въз основа на оценката на индивидуалните потребности на детето или ученика обхваща повече от един етап от степента на образование, повече от една степен на образование или е за целия период на обучение на детето или ученика в детската градина или училището.

Допълнителната подкрепа за личностно развитие включва:

1. работа с дете и ученик по конкретен случай;
2. психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;
3. осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти;
4. предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания;
5. ресурсно подпомагане.

Когато на деца или ученици се предоставя допълнителна подкрепа от институция в системата на предучилищното и училищното образование, на тези деца или ученици не се предоставя такава дейност в други услуги, включително в социални услуги по ЗСП и ППЗСП.

Родителят, представителят на детето или лицето, което полага грижи за детето, се запознава с плана за подкрепа на детето или ученика, като му се предоставя копие от него.

Работата с дете и ученик по конкретен случай е метод, който цели гарантиране на индивидуален подход при предоставяне на допълнителна подкрепа и на равен достъп до образование чрез координирани дейности на специалистите в екипа, насочени към детето или ученика, към родителя, представителя на детето или към лицето, което полага грижи за детето, и към обкръжението на детето или ученика. Предоставя се на дете или ученик, за което допълнителната подкрепа за личностно развитие е краткосрочна, и цели подкрепа за самостоятелното и независимото му функциониране, за развитието на неговите силни страни, както и за разрешаване на проблеми в поведението */трудности в общуването с връстници, изолация и социални проблеми, агресивни прояви и конфликти, психично страдание, липса на напредък в обучението, отсъствия от училище/* и за предотвратяване на отпадането от училище.

Работата по конкретен случай се осъществява от екипа за подкрепа за личностно развитие при съгласуване и координиране на действията му с водещия на случая в отдела за закрила на детето в съответствие с чл. 85 от Наредбата.

Психо-социалната рехабилитация е комплекс от дейности на екипа за подпомагане на децата и учениците със затруднения, увреждане или разстройство на тяхното психично здраве за постигане на оптимално ниво на самостоятелност и за придобиване и прилагане на умения, необходими за пълноценното приобщаване и участие в дейността на детската градина или училището. Предоставя се на отделно дете или ученик въз основа на оценката на индивидуалните му потребности. Водещ на случая на детето или ученика при предоставяне на психо-социалната рехабилитация в детската градина, училището или в центъра за подкрепа за

лично развитие е психологът или педагогическият съветник, когато е с квалификация по психология.

Дейностите за психо-социална рехабилитация, както и тяхната продължителност се предоставят и изпълняват съгласно плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

Рехабилитацията на слуха и говора е комплекс от дейности за стимулиране на остатъчния слух и на езиковото и речевото развитие на децата и учениците с увреден слух с различен тип слухопротезиране (конвенционални слухови апарати или кохлеарни импланти), които се обучават в детските градини и училищата в системата на предучилищното и училищното образование. Осъществява се от рехабилитатор на слуха и говора, който извършва корекционна и компенсаторна работа с всяко дете или ученик с увреден слух съобразно възрастовите и индивидуалните му потребности, вида и степента на загуба на слуха.

Рехабилитацията на слуха и говора като част от допълнителната подкрепа включва превантивна, диагностична, корекционно-рехабилитационна, компенсаторна и консултативна дейност, свързана със стимулиране на слуховата функция, развитието на речта, езика и комуникативните способности на децата и учениците с увреден слух. Осъществява се в специални кабинети в специалните училища за ученици с увреден слух или в кабинети в детски градини по чл. 35 и в училища по чл. 38 и 39 ЗПУО, осигурени със специални технически и дидактически средства, методики и материали.

Дейностите за рехабилитация на слуха и говора, както и тяхната продължителност се предоставят и изпълняват съгласно плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

Зрителната рехабилитация е комплекс от дейности за развитие и по-добро използване на слабото зрение на децата и учениците с нарушено зрение, обучавани в детските градини и училищата, чрез разнообразни зрителни задачи, неоптични и оптични средства и специфични четивни техники. Включва индивидуални и групови дейности със слабовиждащи деца и ученици, извършвани от учител - специален педагог на ученици с нарушено зрение, за придобиване на умения за съхраняване, развитие и оптимално използване на остатъчното зрение.

Дейностите за зрителна рехабилитация, както и тяхната продължителност се предоставят и изпълняват съгласно плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

Рехабилитацията на комуникативните нарушения е комплекс от дейности за подпомагане на деца и ученици със затруднения, увреждане или разстройство на езика, говора, познавателните процеси и социалното поведение. Предоставя се на всяко дете или ученик с комуникативно нарушение въз основа на оценка от невропсихологично изследване и съобразно индивидуалните му потребности. Осъществява се от логопеда, а в някои случаи и от психолога в детската градина, училището или в центъра за подкрепа за лично развитие, както и в сътрудничество със специалисти от лечебни заведения.

Рехабилитацията на комуникативните нарушения се осъществява в логопедични кабинети в детски градини, училища и центрове за подкрепа за лично развитие, осигурени със специални технически и дидактически средства, методики и материали.

Дейностите за рехабилитация на комуникативните нарушения и продължителността им се определят в плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

Рехабилитация при физически увреждания (увреждания на опорно-двигателния апарат) може да се предоставя по време на часовете по физическо възпитание и спорт от рехабилитатор и/или кинезитерапевт или да им се осигурява лечебна физкултура (ЛФК). За децата и учениците се организират занимания, които осигуряват физическо натоварване съобразено с техните възможности и здравословно състояние и ги приобщават към паралелката или групата.

Дейностите за рехабилитация при физически увреждания и продължителността им се определят в плана за подкрепа на детето или ученика и в съответствие с Наредбата.

Осигуряване на достъпна архитектурна и физическа среда, достъпност на информацията и комуникацията, достъп до учебните програми и учебното съдържание, разумни улеснения, технически средства, специализирано оборудване и специализирана

подкрепяща среда, дидактически материали, методики и специалисти се предоставят от всички институции в системата на предучилищното и училищното образование за осигуряване на условия за равен достъп до образование за децата и учениците.

- Достъпната физическа среда включва осигуряване на подходящи условия, използване и прилагане на иновативни подходи и съвременни технологии за архитектурна и физическа достъпност, които в най-голяма степен да отговорят на потребностите на децата и учениците.
- Достъпна архитектурна среда се осигурява най-малко чрез:

1. входни и комуникационни пространства;
2. помещения и пространства за общо ползване;
3. санитарно-хигиенни и спомагателни помещения.

- Специализирана подкрепяща среда се осигурява чрез:

1. обзавеждане на помещенията така, че да дават възможност да се устроят учебни места за ученици в инвалидни колички, както и учебни места за ученици с увреден слух;
2. оборудване при необходимост на учебни места за ученици с увреден слух с подходяща апаратура - FM системи и други, съвместими с личните слухови апарати или с кохлеарните импланти на децата или учениците;
3. осигуряване при необходимост на специализирана техника за ученици с нарушено зрение - брайлови машини, брайлови дисплеи, компютри със синтетична синтезаторна реч и други;
4. осигуряване при необходимост на устройства за проследяване на погледа и специализиран софтуер за използването им, суичове, софтуер за управление на компютър с глас, алтернативни клавиатури и мишки за ученици с комплексни физически увреждания;
5. осигуряване на подходящи помещения за кабинети за рехабилитация на слуха и говора, за логопедични кабинети, за ресурсни кабинети и за други специализирани кабинети;
6. осигуряване на достъп за обслужване на деца и ученици с увреждания в останалите помещения (библиотеки, административни кабинети и други);
7. организиране при необходимост на работни и игрови кътове за индивидуална работа или за работа на пода, както и кътове за почивка в класната стая или в стаята на групата, където заниманията и почивките се осигуряват с подкрепата на ресурсен учител или на помощник на учителя в помощ на децата и учениците със сензорно-интегративна дисфункция, комуникативни нарушения, разстройство от аутистичния спектър или други състояния, изискващи такава организация на пространството в класната стая в училището или в стаята на групата в детската градина.

Достъпност на информацията и комуникацията се изразява в осигуряване на:

1. достъп до видовете средства за информация и комуникация (телефони, компютри, интернет и други);
2. достъп до информация за правата и задълженията на децата и учениците, за предлаганите дейности и програми за обучение и представянето им в достъпен формат;
3. достъпност на познавателните книжки, учебниците и учебните комплекти чрез осигуряване на разумни улеснения според индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности;
4. достъпна мултимедийна образователна среда, специализирани софтуерни продукти, аудио-визуални средства, алтернативни форми за комуникация и за предаване на информация на деца и ученици с увреден слух и с нарушено зрение.

Достъпът до учебните програми и учебното съдържание се гарантира чрез:

1. осигуряване на въвеждаща и продължаваща квалификация на педагогическите специалисти за работа с деца и ученици със специални образователни потребности;
2. насърчаване на екипната работа в детските градини и училищата и споделянето на добри практики на приобщаващо образование;
3. осигуряване на консултиране на децата и учениците и на родителите, представителите на децата или лицата, които полагат грижи за децата, и подкрепа на учителите за прилагане на техники и стратегии на обучение, за управление на образователния процес и за използването на подходящи обучителни материали;
4. предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците за осигуряване на непрекъснатост при прехода им през различните етапи и степени на образование;

5. адаптиране на учебното съдържание съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности;
6. осигуряване на помощни средства и специализирани технологии в образователния процес;
7. осигуряване на терапевтична подкрепа и рехабилитация на децата и учениците;
8. осигуряване на обучение по учебни програми по специалните учебни предмети за деца и ученици със сензорни увреждания;
9. използване на подходящи обучителни материали и учебни помагала.

Отговорност на директора на училището е да заяви пред регионалната комисия за организиране и провеждане на националното външно оценяване и пред регионалната комисия за организиране и провеждане на държавните зрелостни изпити в регионалното управление на образованието необходимите разумни улеснения за учениците, които имат необходимост от такива, за да участват в националното външно оценяване и в държавните зрелостни изпити. Тези улеснения може да включват:

1. осигуряване на удължено време за провеждане на изпита;
2. провеждане на изпита с помощта на материали на брайлов шрифт или на уголемен шрифт, с помощта на компютър или на компютър със синтетична синтезаторна реч или провеждане на устен изпит;
3. осигуряване на учители консултанти.

Детската градина, училището и центърът за подкрепа за личностно развитие в зависимост от индивидуалните потребности на децата и учениците осигуряват следните **специалисти за допълнителна подкрепа за личностно развитие**:

1. при сензорни и/или неврологични увреждания и при множество увреждания - ресурсен учител, рехабилитатор на слуха и говора, учител на деца и ученици с нарушено зрение, логопед, психолог, а при необходимост - лекар, социален работник, както и помощник на учителя;
2. при обучителни трудности - логопед, психолог, ресурсен учител;
3. при прояви от аутистичния спектър - ресурсен учител, логопед, психолог, както и помощник на учителя;
4. при емоционални и/или поведенчески затруднения - психолог и/или педагогически съветник, социален работник, а при необходимост - помощник на учителя и психотерапевт;
5. при наличие на риск - психолог и/или педагогически съветник, социален работник, а при необходимост - помощник на учителя и медиатор от общността на детето или ученика;
6. при изяви дарби и способности в различни области - учител/учители и специалисти съобразно изявените дарби и способности на детето или ученика, а при необходимост - педагогически съветник и/или психолог;
7. при хронични заболявания - психолог и/или педагогически съветник, а при необходимост - лекар или друг медицински специалист.

Детската градина, училището и центърът за подкрепа за личностно развитие осигуряват възможност за гъвкава и динамична организация на средата според различните потребности на децата и учениците с цел по-лесна адаптация и оптимална степен на развитие на техния потенциал, способности и постигане на образователните цели.

Регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование предоставят информация и подкрепа при организирането на подкрепящата среда в детските градини и училищата, включително по отношение на ергономичността на стаите на групите в детските градини и на класните стаи в училищата.

Обучение по учебни програми по специални учебни предмети за ученици със сензорни увреждания /с увреден слух и с нарушено зрение/ се предоставят в училищата за деца и ученици, в чиито индивидуални учебни планове са предвидени часове за изучаване на специални учебни предмети, които имат за цел да подпомогнат цялостното развитие на децата и учениците със сензорни увреждания.

Учебните програми по специалните учебни предмети за децата и учениците с увреден слух са по индивидуална рехабилитация на слуха и говора, развитие на речта, произношение, фонетична ритмика, моторика, музикални стимулации, реч и предметна дейност.

Учебните програми по специалните учебни предмети за децата и учениците с нарушено зрение са по зрително подпомагане, ориентирани и мобилност, полезни умения и социални умения.

Обучението по специалните учебни предмети за децата и учениците със сензорни увреждания се предоставя от специалното училище за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания или от рехабилитатори на слуха и говора и учители на деца и ученици с нарушено зрение, назначени в детските градини по чл. 35 и в училищата по чл. 38 и 39 от ЗПУО.

Ресурсното подпомагане се осъществява от ресурсни учители, рехабилитатори на слуха и говора и други педагогически специалисти, които са част от екипите за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности в детските градини и училищата.

Директорът на детската градина или училището назначава ресурсен учител за дългосрочна допълнителна подкрепа на до 3 деца и ученици със специални образователни потребности в групата или паралелката.

За децата и учениците с краткосрочна допълнителна подкрепа директорът може при необходимост да подаде заявление за осигуряване на ресурсни учители и други педагогически специалисти от регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, от център за подкрепа за личностно развитие, от Държавния логопедичен център или от специални училища за обучение и подкрепа на ученици със сензорни увреждания.

Ресурсното подпомагане може да включва:

1. адаптиране на учебното съдържание съобразно индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности;
2. осигуряване на помощни средства и технологии за пълноценно участие в образователния процес;
3. съвместна работа на учителите в групата/учителя по съответния учебен предмет и ресурсния учител при провеждането на педагогическата ситуация/урока;
4. терапевтична подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности;
5. консултиране на учителите по отношение на изграждането на подкрепяща среда в детската градина или училището и за осигуряване на ерготерапия, сензорна интеграция и други образователни ресурси за децата и учениците със специални образователни потребности;
6. осигуряване на обучение чрез алтернативни форми на комуникация;
7. обучение в полезни умения и подготовка за самостоятелен живот.

Ресурсното подпомагане се осъществява съвместно между учителите в групата в детската градина/учителите на ученика и ресурсния учител, както и между тях и помощника на учителя, ако това е планирано в плана за подкрепа. Може да се преустанови с решение на екипа за подкрепа за личностно развитие след преглед на напредъка в развитието на детето или ученика и/или постигане на целите в плана за подкрепа и след подадено заявление от родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето или ученика със специални образователни потребности.

Когато детската градина или училището не може да осигури ресурсното подпомагане на децата и учениците със специални образователни потребности, **в срок до 10 септември** директорът подава информация до съответната община с искане за осигуряването му, като посочва видовете специалисти за ресурсното подпомагане.

В срок до 20 септември общината уведомява директора на детската градина или училището за взетото решение на общинския съвет за начина на осигуряване на ресурсното подпомагане на децата и учениците със специални образователни потребности и за видовете специалисти - от център за подкрепа за личностно развитие на територията на съответната община или чрез възлагане при условията и по реда на чл. 198 ЗПУО.

Когато общината не може да осигури ресурсното подпомагане, дейностите за ресурсно подпомагане се осигуряват от съответния регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование.

В срок до 30 септември директорът на детската градина или училището въвежда информацията за ресурсното подпомагане на децата и учениците със специални

образователни потребности, за институциите и/или за лицата, които го осигуряват, както и за специалистите, които го осъществяват, в националната електронна информационна система за предучилищното и училищното образование, в списък-образец № 1 или в списък-образец № 2.

В случай че въз основа на извършената оценка на индивидуалните потребности е установена необходимост от ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности след 30 септември, директорът на детската градина или училището извършва промени в утвърдения списък-образец, като въвежда информацията в срок до 1 декември. Информацията се предоставя на съответното регионално управление на образованието.

Допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изявени дарби се организира и провежда в центрове за подкрепа за личностно развитие по чл. 49, ал. 1, т. 1 ЗПУО, в Националния дворец на децата, в детски градини и в училища. Допълнителната подкрепа включва:

1. осигуряване на възможности за работа с дете или ученик с изявени дарби по конкретен случай и за допълнителна индивидуална работа за развитие и надграждане на изявените дарби;
2. осигуряване на възможности за ползване на подходяща физическа среда, обзавеждане, оборудване, материали и консумативи;
3. осигуряване на квалифицирани специалисти за допълнителна подкрепа в съответната област - науки, технологии, изкуства, спорт;
4. осигуряване на възможности за участие в различни национални и международни изяви - състезания, конкурси, олимпиади, фестивали, концерти, спектакли, изложби и други;
5. осигуряване на възможности за включване в програми и проекти.

Предоставя се на деца и ученици с трайни способности и постижения в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта, класирани на първите три места на общински, национални и международни изяви с конкурсен характер през предходната година.

Допълнителната подкрепа се определя от екипа за подкрепа за личностно развитие по предложение на учителя в групата или на учителя, който преподава на ученика по съответния учебен предмет, или на специалист в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта и се осъществява съгласно план за подкрепа, в който се определя и броят на часовете за допълнителна индивидуална работа.

Детската градина и училището осъществяват подкрепа за успешен преход на децата и учениците между отделните етапи и степени на образование или между институциите в системата на предучилищното и училищното образование.

При прехода на детето или ученика от една институция в системата на предучилищното и училищното образование в друга родителят, представителят на детето или лицето, което полага грижи за детето, предоставя на координиращия екип в институцията, в която се записва детето или ученикът, актуална информация за състоянието му, включително актуални медицински документи при наличие на такива, както и други документи с цел извършване на оценка на индивидуалните потребности от екипа за подкрепа за личностно развитие и за осигуряване на необходимата допълнителна подкрепа в детската градина или училището.

Координиращите екипи на двете институции си предоставят плана за подкрепа и документите на детето или ученика, които имат отношение към подкрепата за личностно развитие, и предлагат на директора на институцията, в която детето или ученикът се записва, да осигури необходимите ресурси за адаптиране на детето или ученика в новата образователна среда.

10. Цели, мерки и дейности

10.1. Обща цел и стратегически цели

За осъществяване на визията на Областната стратегия е определена една **ОБЩА ЦЕЛ** - предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им и се прилага в съответствие с индивидуалните им потребности.

За постигане на общата цел, в двугодишния период на действие на стратегията са заложили за изпълнение няколко **стратегически цели**, ориентирани към осигуряване на приобщаваща образователна среда и създаване на условия за личностно развитие на децата и учениците:

- Формиране на приобщаваща образователна среда за осигуряване правото на достъп до качествено образование в регионалната образователна система за всяко дете и ученик.
- Осигуряване на физическа, психологическа и социална среда в детските градини и училищата за подпомагане на процеса на приобщаващото образование и подкрепа на личностното развитие на децата и учениците.
- Осигуряване на квалифицирани, мотивирани и ангажирани с ефективно посрещане на потребностите на децата и учениците педагогически специалисти.
- Организационно развитие на образователните институции за ефективно интегриране на целите, принципите, подходите и процедурите, свързани с приобщаващото образование.
- Подобряване на взаимодействието между участниците в образователния процес /деца, ученици, учители, директори и други педагогически специалисти, както и родителите/ за осигуряване на ефективна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.
- Развитие на междуинституционалното сътрудничество за изпълнение на целите на приобщаващото образование и осигуряване на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците.

10.2. Мерки и дейности за постигане на целите

Приоритет 1: Осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие

Мярка 1.1. Гарантиране участието и извята на децата в образователния процес и в дейността на детската градина.

Дейност 1.1.1. Развитие и подобряване на екипната работа между учителите и другите педагогически специалисти – обмен на информация и на добри педагогически практики с цел подкрепа на всички учители за подобряване на работата им с децата в групата, провеждане на регулярни срещи в детските градини, когато са за целите на превенцията, между малка група учители и други педагогически специалисти в детската градина, за преглед и обсъждане на информацията за обучението и развитието на дете и набелязване на конкретни мерки за обща подкрепа само за деца с обучителни трудности.

Дейност 1.1.2. Ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения на децата от детските градини на възраст между 3 и 3,6 г., на които се прилага скрининг тест за определяне риска от обучителни трудности.

Дейност 1.1.3. Осигуряване на занимания по интереси, включително чрез външни специалисти, привлечени на място в детските градини.

Дейност 1.1.4. Продължаване на дейност 1 „Въвеждане на изградения пилотен модел за ранно оценяване на образователните потребности на децата от предучилищна възраст и за превенция и ранна интервенция на обучителните им затруднения“ на проект BG05M2OP001-3.003-0001 „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие“ в ДГ „Червената шапчица” – гр. Ямбол за превенция на обучителните затруднения при децата.

Дейност 1.1.5. Осигуряване на обучение за педагогическите специалисти в детските градини за извършване на ранно оценяване на развитието на децата чрез скрининг-тест и на риска от обучителни затруднения.

Мярка 1.2. Осигуряване развитието на пълния потенциал на всички ученици в училищата при отчитане на индивидуалните им потребности.

Дейност 1.2.1. Развитие и подобряване на екипната работа между учителите – обмен на информация и на добри педагогически практики с цел подкрепа на всички учители за подобряване на работата им с учениците в класа, провеждане на регулярни срещи в училищата, когато са за целите на превенцията, между малка група учители и други педагогически специалисти в детската градина, за преглед и обсъждане на информацията за обучението и развитието на ученик и набелязване на конкретни мерки за обща подкрепа само за ученици с обучителни трудности.

Дейност 1.2.2. Осигуряване на кариерно ориентиране – продължаване и развитие на дейностите по проект BG05M20P001-2.001-0001 „Система за кариерно ориентиране в училищното образование“ за осигуряване на по-обхватни дейности, насочени към учениците от училищата в областта, развитие на дейностите по кариерно ориентиране на Регионален център за подкрепа процеса на приобщаващото образование, насочено към ученици със специални образователни потребности.

Дейност 1.2.3. Осигуряване на занимания по интереси чрез развитие на дейностите на ниво училище и в Центровете за подкрепа за личностно развитие.

Дейност 1.2.4. Развитие на библиотечно-информационното обслужване – развитие на библиотечно-информационната дейност в училищата от областта и обогатяване на библиотечния фонд.

Дейност 1.2.5. Изпълнение на дейности по превенция на насилието – прилагане на цялостен училищен подход; полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на насилието и създаване на по-сигурна училищна среда; повишаване обхвата на дейностите по превенция на насилието на ниво училище; подобряване на координацията и взаимодействието между училищата, местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни и социалните услуги, работещи на територията на област Ямбол.

Дейност 1.2.6. Развитие на дейностите по превенция на обучителните трудности – осигуряване на допълнително обучение на учениците по учебни предмети с акцент върху обучението по български език, включително оgramотояване на ученици, за които българският език не е майчин; консултации по учебни предмети и допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове; логопедична работа с учениците.

Дейност 1.2.7. Увеличаване на броя на работещите логопеди в училищата с цел повишаване обхвата на учениците с обучителни трудности. Логопедичната работа като част от дейностите за целите на превенцията на обучителните затруднения включва: превенция на комуникативните нарушения и на обучителни трудности; диагностика на комуникативните нарушения; корекционно-терапевтична дейност при установени индикации за комуникативни нарушения; консултативна дейност с учители и родители/представители на децата/лица, които полагат грижи за децата с комуникативни нарушения.

Дейност 1.2.8. Осигуряване на качествени грижи за здравето в училищата – продължаване дейностите на училищните здравни кабинети.

Дейност 1.2.9. Развитие на уменията за учене, компетентностите, творческите и спортните заложби на учениците в тематични области, които са извън включените в задължителната училищна подготовка; преодоляване на образователните дефицити на ученици, които срещат затруднения в подготовката си по задължителните дейности в училище и повишаване на мотивацията им за учене; повишаване на образователните постижения на учениците в определени научни области чрез дейности по проект BG05M20P001-2.004 „Развитие на способностите на учениците и повишаване на мотивацията им за учене чрез дейности, развиващи специфични знания, умения и компетентности (Твоят час) – Фаза 1”.

Дейност 1.2.10. Осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие в центровете за подкрепа за личностно развитие /ОДК и НАОП/ чрез: обучителни дейности; дейности в областта на науката, изкуствата и спорта; дейности, свързани с научно-изследователски проекти; дейности за популяризиране на астрономията и природните науки; масови прояви и публични изяви.

Мярка 1.3. Поощряване на учениците с морални и материални награди.

Дейност 1.3.1. Учредяване на морални и материални награди на училищно, общинско и регионално ниво за високи постижения на учениците в образователната дейност, в заниманията по интереси и за приноса им към развитието на училищната общност при:

1. постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения и класиране на призови места при реализирането на изследователски проекти в конкретни предметни области, на творчески проекти или на проекти, свързани с иновации в образованието;
2. класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в национални и международни състезания, олимпиади, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;
3. прояви на гражданска доблест и участие в доброволчески или благотворителни инициативи или при участие в дейности и значими прояви за приобщаване на децата и учениците към непреходните национално значими идеали и ценности, както и за утвърждаване на европейските ценности и сближаването на европейските народи.

Мярка 1.4. Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти от училищата и детските градини за предоставяне на качествена обща подкрепа

Дейност 1.4.1. Провеждане на вътрешна квалификация относно възможностите за предоставяне на обща подкрепа и работа в екип.

Дейност 1.4.2. Организиране на форми за споделяне на добри педагогически практики в областта на предоставянето на обща подкрепа на училищно, общинско и областно ниво.

Дейност 1.4.3. Провеждане на квалификационни форми с външни лектори за повишаване на компетентностите и квалификацията на учителите и другите педагогически специалисти за предоставяне на обща подкрепа.

Приоритет 2. Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности.

Мярка 2.1. Осигуряване на ресурси за извършване на оценка на индивидуалните потребности на деца и ученици със специални образователни потребности с цел предоставяне на образование, съобразено с индивидуалните възможности.

Дейност 2.1.1. Провеждане на обучения на екипите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности в училищата и детските градини за извършване на функционална оценка съвместно със специалисти от Регионалния екип за подкрепа за личностно развитие към Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – област Ямбол и от външни лектори.

Мярка 2.2. Осигуряване на качествена и професионална допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности.

Дейност 2.2.1. Осигуряване на достъпна архитектурна среда в детските градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие.

Дейност 2.2.2. Подобряване на материално – техническата база в училищата, детските градини и центровете за подкрепа за личностно развитие за предоставяне на допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности.

Дейност 2.2.3. Осигуряване на необходимите педагогически специалисти за предоставяне на допълнителна подкрепа на деца и ученици със специални образователни потребности чрез общините, чрез центровете за подкрепа за личностно развитие, чрез центровете за специална образователна подкрепа и/или чрез Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование.

Дейност 2.2.4. Осигуряване на обучения и методическа подкрепа на учителите и специалистите от Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, центровете за подкрепа за личностно развитие, училищата и детските градини, предоставящи допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности.

Дейност 2.2.5. Продължаване на дейностите по проект BG05M2OP001-3.003-0001 „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие“, финансиран от Оперативна програма „Наука и

образование за интелигентен растеж“ в пилотните училища на територията на област Ямбол за предоставяне на допълнителна подкрепа за деца и ученици със специални образователни потребности.

Приоритет 3. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с хронични заболявания.

Мярка 3.1. Осигуряване на необходимите грижи за социализация и равен достъп до качествено образование на деца и ученици с хронични заболявания

Дейност 3.1.1. Осигуряване на обучение и методическа подкрепа на персонала в училища и детските градини, в които се обучават деца и ученици с хронични заболявания, нуждаещи се от допълнителна подкрепа.

Дейност 3.1.2. Осигуряване на необходимия специализиран персонал за предоставяне на допълнителна подкрепа за децата и учениците с хронични заболявания.

Дейност 3.1.3. Проучване и оценка на индивидуалните потребности и способности на децата и учениците с хронични заболявания.

Дейност 3.1.4. Предоставяне на качествена допълнителна подкрепа за децата и учениците с хронични заболявания.

Приоритет 4. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в риск.

Мярка 4.1. Осигуряване на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици в риск в училищата и детските градини.

Дейност 4.1.1. Осигуряване на необходимите специалисти за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа на деца и ученици в риск в детските градини и училищата.

Дейност 4.1.2. Осигуряване на обучения и методическа подкрепа на екипите за подкрепа за личностно развитие, предоставящи допълнителна подкрепа за деца и ученици в риск.

Дейност 4.1.3. Подобряване на партньорството между институциите от системата на предучилищното и училищното образование и доставчиците на социални услуги в общността за предоставяне на качествена допълнителна подкрепа за деца в риск.

Приоритет 5. Предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изяви дарби

Мярка 5.1. Предоставяне на качествена допълнителна подкрепа за деца и ученици с изяви дарби в детски градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици.

Дейност 5.1.1 Дейности по Национална програма „Ученически олимпиади и състезания“, модул „Осигуряване на обучение на талантиливи ученици за участие в ученическите олимпиади“.

Дейност 5.1.2. Дейности по подготовка и провеждане на училищни, общински и областни кръгове на олимпиади и състезания.

Дейност 5.1.3. Осигуряване на обучения и методическа подкрепа на учители и други педагогически специалисти, предоставящи допълнителна подкрепа на деца и ученици с изяви дарби.

IV. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ОБЛАСТ ЯМБОЛ

11. Система за мониторинг и оценка

Стратегията за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците се изпълнява на областно ниво от институциите, работещи на областно и на общинско ниво. Общините отговарят за цялостното изпълнение на общинската стратегия на собствената си територия и приноса към изпълнението на областната стратегия. Целите се постигат с общите усилия на всички заинтересовани от процеса страни, в съответствие с компетенциите им и планираните цели и дейности.

След приемането на областната стратегия, в изпълнение на чл. 197, ал. 1 и 2 от Закона за предучилищното и училищно образование, всяка община разработва **общинска стратегия** за личностно развитие на децата и учениците за период от 2 години, която се приема от общинския съвет.

За изпълнение на общинската стратегия, ежегодно до 30 април, общинският съвет, по предложение на кмета и след съгласуване с Регионалното управление на образованието Ямбол, приема **годишен план** за изпълнение на дейностите за подкрепа на личностно развитие. Общинските стратегии и съгласуваните и приети годишни общински планове се изпращат на областния управител до 15 май.

Изпълнението на годишните общински планове се координира и отчита на общинско ниво по ред, определен от кметовете на общините и в сроковете, посочени в чл. 197, ал. 3 от ЗПУО. Изпълнението на общинските планове се отчита и на областно ниво – до 01 март на следващата година всяка община трябва да представи в областна администрация Ямбол отчет за изпълнението на дейностите по общинския годишен план.

За координиране на дейностите по изпълнение на стратегията, със заповед на областния управител се създава екип/комисия за мониторинг, в състава на който участват представители на всички заинтересовани страни – областна администрация, общинските администрации, Регионално управление на образованието, Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование, Регионална здравна инспекция и др. Областният управител определя и ръководител на екипа. Броят и темите на заседанията и разпределението на задачите се определят от екипа под ръководството на неговия председател.

12. Комуникационна програма

Публичността при изпълнението на всяка една политика е свързана с необходимостта от изграждането на информирано обществено мнение и обществено доверие между институциите и гражданите.

Необходимо е да се популяризира сред обществеността процеса на разработване, изпълнение и отчитане на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол /2017-2018/. Популяризирането на стратегията е задача, изпълнението на която трябва да допринесе както за по-широката познаваемост на визията, целите и мерките на Областната стратегия, така и за популяризирането на конкретни възможности за развитие в сферата на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

Дейностите, свързани с реализацията на Стратегията ще се съпровождат от различни информационни мероприятия, които ще осигурят нейната публичност.

Комуникационни мерки:

- представяне и популяризиране сред обществеността и заинтересованите страни на процеса на разработване, обсъждане и приемане на Стратегията;
- представяне и популяризиране на резултатите, ползите и ефекта от изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол;
- популяризиране на структурите, ангажирани с изпълнението на Областната стратегия и дейността им за постигане на целите на стратегията;

- организиране на работни срещи с участието на заинтересованите страни, НПО и медии;
- популяризиране на настоящите, както и на планираните нови дейности по отношение на подкрепата за личностно развитие на децата и учениците;
- повишаване на информираността и чувствителността на обществото към проблемите на различни уязвими общности и групи.

Комуникационни техники:

- Срещи и дискусии. Организиране на работни срещи, дискусии, кръгли маси с представители на заинтересовани страни и общественост с цел споделяне и обмяна на мнения и идеи при реализация на Стратегията.
- Комуникация чрез средствата за масово осведомяване. Регулярно предоставяне на информация относно изпълнението на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол /2017-2018/ чрез пресконференции, брифинги и съобщения за медиите
- Комуникация чрез интернет. Поддържане и актуализиране на информацията за Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол /2017-2018/ в интернет страниците на Областна администрация Ямбол, на общините, на партньорите и на заинтересованите страни.
- Работа с партньори. При изпълнението на Стратегията ще се търси съгласуване и взаимодействие с всички заинтересовани страни, участвали в разработването ѝ и участващи в нейното изпълнение.

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Ямбол е съгласувана от Областния съвет за развитие на област Ямбол с Протокол №1 от 26.04.2017 г.